Cartea de pe noptiera

SONIECIKA

În 1996, celebrul Premiu Médicis pentru autori străini revine unei prozatoare încă puțin cunoscute în Franța, LUDMILA ULIȚKAIA (Oulitskaia, cum apare numele ei în revistele literare care comentează evenimentul), iar cartea premiată este *Soniecika*. Evenimentul aduce consacrarea unei voci literare pe deplin formate, a unei autoare care poate intra fără sfială în rîndul marilor nume ale literaturii ruse. Născută în 1943 într-o localitate din zona Uralilor, Ludmila Ulițkaia a trăit începînd din 1945 la Moscova. Urmează studii de biologie la Universitatea moscovită și se specializează în genetică. Face parte dintr-un grup de tineri cercetători care, acuzați că au scris și răspîndit cărți-samizdat, sînt concediați de la Institutul de Genetică, unde lucrau. Ulițkaia se înscrie la o a doua facultate, urmează de data aceasta științe sociale, iar după absolvire devine cîțiva ani asistentă la Teatrul evreiesc (are, după mamă, ascendență evreiască). Debutează în 1983 la o editură specializată în literatură pentru copii, manuscrisele următoare fiindu-i constant refuzate de cenzură, pasămite din motive „estetice". Scrie proză, teatru, publicistică și, în prezent, trăiește la Moscova ca scriitor. Este tradusă în 17 limbi, între care franceza, germana, engleza, italiana, chineza, turca. Mulți o socotesc cea mai importantă prozatoare din literatura rusă actuală.

OPERE PRINCIPALE:
100 de nasturi, nuvele (1983); *Soniecika*, nuvelă (1992); *Rude sărace*, povestiri (1995); *Medeea și copiii ei*, roman (1996); *O înmormîntare veselă*, roman (1998), *Minciunile femeilor*, roman (2000). În 2001 obține Smirnov Booker Prize pentru romanul *Călătorie într-al nouălea cer*, recent ecranizat.

LUDMILA ULIȚKAIA

SONIECIKA

Traducere din rusă de
GABRIELA RUSSO

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de
IOANA PÂRVULESCU

Coperta colecției
IOANA DRAGOMIRESCU MARIDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ULIȚKAIA, LUDMILA
Soniecika / Ludmila Ulițkaia; trad. de Gabriela Russo
– București: Humanitas, 2004
ISBN 973-50-0713-4

I. Russo, Gabriela (trad.)

821.161.1-31-135.1

LUDMILA ULIȚKAIA
BEDNÎE RODSTVENNIKI. Soniecika, Slovo,
Moscova, 1994
© L.E. Ulițkaia, 1994

© HUMANITAS, 2004, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/223 15 01,
fax 021/222 90 61, www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0713-4

Încă din fragedă copilărie, Soniecika obișnuia să se cufunde în lectură. Fratele ei mai mare, Efrem, hîtrul familiei, repeta întruna aceeași glumă, răsuflată încă de cînd fusese rostită prima oară.

— Din cauza cititului ăstuia neîntrerupt, fundul Soniecikăi s-a făcut una cu scaunul, iar nasul i-a ajuns ca o pară.

Din păcate, gluma nu era exagerată: nasul ei semăna într-adevăr cu o pară fără contur precis; dar Soniecika, o lungană lată în spate, cu picioare subțiri și cu fundul descărnat de atîta șezut, mai avea ceva aparte: sînii mari, de femeie, crescuți înainte de vreme, parcă nelalocul lor, lipiți pe trupul slab. Avea umerii adunați, spatele încovoiat, purta haine lălîi, prea lungi și prea largi pentru ea, stînjenită parcă de bogăția inutilă din față și de scîndura plată, deprimantă din spate.

Inimoasă, sora ei mai mare, căsătorită de mult, spunea ceva binevoitor despre

frumusețea ochilor. Numai că ochii erau dintre cei mai obișnuiți, nu prea mari, căprui. E adevărat că, lucru rar întîlnit, genele ei dese crescuseră pe trei rînduri, prelungind marginea puțin umflată a pleoapelor, dar nici vorbă să fi fost de o frumusețe deosebită; erau mai curînd un obstacol, fiindcă Soniecika era mioapă și purta ochelari de la o vîrstă fragedă.

Douăzeci de ani bătuți pe muchie, între șapte și douăzeci și șapte de ani, Soniecika citise aproape fără întrerupere. Era cuprinsă de lectură cum ești cuprins de un leșin care nu ia sfîrșit decît o dată cu ultima pagină a cărții.

Avea un talent neobișnuit pentru citit, ba poate chiar un fel de geniu. Sensibilitatea ei pentru cuvîntul tipărit era atît de mare încît personajele inventate stăteau pe același plan cu oamenii vii, apropiați, iar suferința senină a Natașei Rostova la căpătîiul prințului Andrei aflat pe moarte nu era cu nimic mai puțin autentică pentru ea decît durerea năprasnică a surorii ei care își pierduse fetița la patru ani dintr-o neatenție prostească: luîndu-se cu vorba cu o vecină, n-a văzut cînd fetița grăsuță, greoaie, cu privire domoală, a alunecat în fîntînă...

Ce să fi însemnat asta? O totală neînțelegere a jocului aflat la temelia oricărei arte? O uluitoare credulitate de copil? O lipsă de imaginație care șterge granița dintre ficțiune și realitate sau, dimpotrivă, o izolare în imaginar pînă la uitarea de sine, astfel că tot ce rămînea în afara lui își pierdea sensul și conținutul?...

Lectura, care devenise pentru Soniecika o ușoară formă de nebunie, nu-i dădea pace nici în somn: era ca și cum și-ar fi citit visele. Visa romane istorice captivante, ghicea caracterele literelor dintr-o carte după natura acțiunii, simțea în chip bizar paragrafele și punctele de suspensie. Acest talmeș-balmeș lăuntric legat de pasiunea ei bolnăvicioasă se intensifica în vis, unde avea tot dreptul să joace rolul eroinei sau eroului, trăind la granița subțire dintre voința palpabilă a autorului, pe care o cunoștea prea bine, și dorința de mișcare, de acțiune, de faptă...

NEP-ul* își dădea sufletul. Tatăl ei, urmaș al unui fierar dintr-un tîrgușor

---

* NEP – Novaia Ekonomiceskaia Politica (Noua Politică Economică), direcție mai liberală inaugurată de Lenin în economia URSS, în anul 1921, pentru a evita falimentul sistemului; suspendată de Stalin în 1928. (*N.t.*)

Bielorusia, mecanic înnăscut căruia nu-i lipsea isteţimea practică, îşi închisese ceasornicăria şi, înfrîngîndu-şi aversiunea din naştere pentru producţia de serie a oricărui fleac, se angajase la fabrica de ceasuri, dar îşi răcorea sufletul îndărătnic reparînd seară de seară mecanismele unice făurite de mîinile iscusite ale înaintaşilor lui de diferite neamuri.

Mama, care purtase pînă să moară un coc caraghios sub o basma curată cu buline, cosea pentru vecine pe ascuns, la o maşină Singer, rochii simple de stambă, potrivite cu vremurile asurzitoare şi mizere, a căror spaimă se întrupa pentru ea doar în frica de inspectorul financiar.

Dar Soniecika, făcîndu-şi lecţiile cu chiu cu vai, evitase în fiecare zi şi în fiecare ceas obligaţia de a trăi pateticii şi stridenţii ani treizeci, şi îşi hrănise sufletul din întinderea nesfîrşită a marii literaturi ruse, cînd coborînd în abisurile neliniştitoare ale firii bănuitoare a lui Dostoievski, cînd plutind pe aleile umbroase ale lui Turgheniev sau prin conacele de provincie scăldate în iubirea generoasă şi lipsită de scrupule a unui Leskov, pe care nu se ştie de ce îl socotea de mîna a doua.

Terminase şcoala de bibliotecari şi începuse să lucreze în depozitul din subso-

lul unei biblioteci vechi; era unul din acei rari oameni fericiți care la sfîrșitul zilei de muncă părăsesc subsolul prăfuit și înăbușitor cu regretul ușor că li s-a întrerupt plăcerea, fiindcă nu apuca să se satură nici de șirurile fișelor din cartotecă, nici de formularele albicioase cu cereri de carte care-i soseau de sus, din sala de lectură, nici de greutatea tomurilor care ajungeau jos, în mîinile ei osoase.

Mulți ani de zile crezuse că scrisul e un simplu ritual: pe mediocrul Pavlov, pe Pausanias și pe Palamas îi socotise de valoare egală într-un sens — anume fiindcă în dicționarul enciclopedic erau așezați pe aceeași pagină. O dată cu trecerea anilor învățase singură să deosebească în oceanul imens de cărți valurile mari de cele mici, iar pe cele mici de spuma de la mal care ocupa aproape fără excepție rafturile austere din sectorul cu literatură contemporană.

Făcîndu-și datoria cu o dăruire de călugăriță vreme de cîțiva ani, la îndemnul șefei, cititoare la fel de împătimită ca și ea, Soniecika s-a lăsat convinsă și a hotărît să se înscrie la universitate, la secția de filologie rusă. A început să învețe după o programă enormă și stupidă și era cît pe ce să-și dea examenele, cînd deodată to-

tul s-a năruit, totul s-a schimbat într-o clipă: izbucnise războiul.

Se prea poate ca războiul să fi fost primul eveniment din tinerețea ei care a scos-o din ceața lecturii perpetue în care trăia. Împreună cu tatăl ei, angajat pe atunci într-un atelier de sculărie, fu evacuată la Sverdlovsk, unde în scurt timp se pomeni în unicul loc sigur — în bibliotecă, la subsol...

Nu e limpede dacă la mijloc era o tradiție cu rădăcini adînci în patria noastră — să adăpostești neapărat prețioasele roade ale spiritului ca și pe ale pămîntului într-o pivniță rece — sau era un vaccin pentru viitorul deceniu din viața Soniecikăi pe care urma să-l petreacă tocmai cu un om din subterană, viitorul ei soț, care se ivise în acest prim an disperat al evacuării...

Robert Viktorovici a venit la bibliotecă în ziua în care Soniecika împărțea cărțile, înlocuind-o pe șefa ei bolnavă. Era mic de statură, slab, ascuțit, cu părul aproape cărunt, și nu i-ar fi atras deloc atenția Soniei dacă n-ar fi întrebat-o unde se află catalogul cărților în limba franceză. Cărți franțuzești erau, dar catalogul se rătăcise fiindcă era nefolosit. La ora aceea tîrzie, înainte de închidere, nu erau vizitatori, și

Soniecika îl conduse pe cititorul ciudat în hruba ei, departe, în colțul vest-european.

El rămase multă vreme uluit în fața raftului, cu capul într-o parte, cu chipul înfometat și uimit al copilului care a văzut o tavă cu prăjituri. Soniecika stătea în spatele lui, cu o jumătate de cap mai înaltă decît el, încremenită de emoția ce-o cuprinsese și pe ea.

Atunci se întoarse brusc către ea, îi sărută mîna osoasă și, cu o voce gravă, plină de inflexiuni ca lumina lămpii albastre din vremea răcelilor copilăriei, spuse:

— Uluitor... Ce bogăție... Montaigne... Pascal... și fără să-i dea drumul la mînă, adăugă cu un oftat: și încă în ediții Elzevir...

— Avem nouă ediții Elzevir, îi arătă cu mîndrie Soniecika, emoționată, cu lecția de bibliologie știută pe de rost, iar el o privi ciudat, o privire de jos în sus de parcă ar fi fost de sus în jos, zîmbi cu buzele lui subțiri, își dezveli dinții știrbi, se opri de parcă ar fi avut de gînd să spună ceva important, apoi, răzgîndindu-se, spuse altceva:

— Îmi faceți, vă rog, o fișă de lectură, sau cum o numiți dumneavoastră?

Sonia își trase mîna uitată între palmele lui uscate și o porniră în sus, pe scara rece care fura si picul de căldură al fiecărui picior ce o atingea... Aici, în odăița strîmtă din casa veche de negustor, îi scrise cu mîna ei pentru întîia oară numele de familie, complet necunoscut pînă atunci, care peste doar două săptămîni avea să devină propriul ei nume. Dar deocamdată ea scria literele stîngace cu un creion chimic care se răsucea mărunt în mănușile de lînă cîrpite, el se uita la fruntea ei senină și zîmbea în sinea lui de asemănarea ei caraghioasă cu o cămilă tînără, animal răbdător și blînd, gîndindu-se: „Pînă și culorile: negru, pămînt de Siena trist si roz palid cald..."

Sonia termină de scris și-și potrivi cu arătătorul ochelarii căzuți. Se uita binevoitoare, absentă, în așteptare: nu-i dictase adresa.

El se afla în mare încurcătură, avînd sentimentul puternic al unei apropiate împliniri a destinului, ce-l luase prin surprindere ca o ploaie torențială din înaltul cerului senin: înțelese că în fața lui se afla chiar soția sa.

Împlinise în ajun patruzeci și șapte de ani. Era omul unei legende; numai că le-

genda asta — datorată întoarcerii lui neașteptate și, după cum credeau prietenii, fără motiv, din Franța, la începutul anilor treizeci — s-a dovedit a nu avea nimic de-a face cu el; trecuse doar din gură-n gură prin galeriile pustii din Parisul ocupat, o dată cu tablourile lui stranii, hulite, uitate și în cele din urmă readuse la viață și glorificate postum. El nu știa însă nimic din toate astea. În cunoscuta pufoaică neagră, cu un prosop cenușiu în jurul gîtului său cu mărul lui Adam proeminent, cel mai fericit dintre năpăstuiți — care ispășea al cincilea an de pedeapsă și lucra acum consemnat în administrația unei fabrici, ca pictor — stătea în fața fetei neîndemînatice și zîmbea, înțelegînd că în viața lui plină de meandre are loc o nouă trădare; trădase credința strămoșilor, speranța părinților, încrederea dascălului, știința și rupsese brusc și definitiv legăturile de prietenie îndată ce-și simțise libertatea încătușată... De data asta însă trăda legămîntul ferm al celibatului din anii succesului prematur și amăgitor, care de altfel nu avea nici o legătură cu jurămîntul de castitate.

Iubea femeile, era chiar afemeiat, și se adăpase din plin la izvorul acesta nese-

cat; dar se ferise vigilent de dependență, temîndu-se să nu devină el însuși hrană pentru stihia femeiască, generoasă în mod paradoxal cu cei ce iau, dar sălbatic de nemiloasă cu cei ce dau.

Dar inima netulburată a Soniecikăi, învelită în coconul miilor de tomuri citite, legănată de murmurul învăluit în fum al miturilor grecești, de sunetele de flaut pătrunzătoare și hipnotice ale Evului Mediu, de tristețea plină de ceață și de vînt a lui Ibsen, de povara amănuntelor lui Balzac, de muzica astrală a lui Dante, de cîntecul subțire de sirenă al lui Rilke și Novalis, copleșită de deznădejdea îndreptată moralizator către inima cerului de marii ruși — sufletul senin al Soniecikăi, deci, nu înțelegea că venise clipa cea mare; gîndul ei era numai să nu greșească dînd unui cititor cărțile pe care nu avea dreptul să le elibereze decît pentru sala de lectură...

— Adresa, ceru cu blîndețe Soniecika.

— Vedeți dumneavoastră, eu sînt detașat. Locuiesc la fabrică, explică ciudatul cititor.

— Atunci dați-mi buletinul de identitate, viza de la miliție, ceru Soniecika.

El scormoni într-un buzunar adînc și scoase o adeverință mototolită. Soniecika se uită lung prin ochelari, apoi dădu din cap.

— Nu, nu pot. Sînteți din altă regiune...

Cybela* îi rînji scoțîndu-și limba roșie. I se păru că totul s-a sfîrșit. Băgă adeverința în adîncul buzunarului.

— Facem așa: le iau pe fișa mea, iar dumneavoastră îmi aduceți cărțile înainte de plecare, spuse cu glas vinovat Soniecika.

Iar el înțelese că totul e în regulă.

— Numai, vă rog, cu multă grijă, ceru ea cu blîndețe și împachetă cele trei volumașe de format mic într-un ziar mototolit.

El îi mulțumi sec și plecă.

În timp ce Robert Viktorovici se gîndea la metodele folosite pentru a lega o cunoștință și la dificultățile de a face curte unei fete, Soniecika își încheie liniștită lunga zi de muncă și se pregăti să plece acasă. Nu mai era deloc îngrijorată de restituirea celor trei cărți prețioase pe care

---

* Zeiță a Fecundității din Asia Mică al cărei cult, adoptat de greco-romani, a dat naștere unor ceremonii orgiastice. (*N.t.*)

le dăduse cu atîta ușurință unui necunoscut. Toate gîndurile îi erau la drumul spre casă prin orașul rece și cufundat în întuneric.

*

Ochii aceia aparte ai femeilor, care asemenea celui de-al treilea ochi, mistic, li se deschid foarte devreme fetelor, nu erau la Sonia închiși de tot, dar nici mai mult decît mijiți.

În adolescență, la paisprezece ani, simțindu-se parcă obligată să asculte de străvechiul program al speciei potrivit căruia de mii de ani fecioarele se măritau la o vîrstă fragedă, se îndrăgostise de colegul ei de clasă, simpaticul și cîrnul Vitka Starostin. Iubirea se manifestase numai printr-o dorință nestăpînită de a se uita la el, și privirea ei iscoditoare fu în curînd remarcată nu doar de posesorul mutrișoarei de păpușă, ci și de ceilalți colegi de clasă care descoperiseră această atracție interesantă încă înainte ca Sonia să-și dea seama de ea.

Se străduia să se abțină și încerca întruna să găsească o altă țintă privirii sale — dreptunghiul tablei, al caietelor, al ferestrei prăfuite —, dar privirea i se întorcea singură, cu încăpățînarea unui ac de

busolă, către ceafa blondă, căutînd mereu întîlnirea cu ochii albaștri, reci și ispititori... Pînă și Zoia, inimoasa ei prietenă, îi șoptise să nu se mai holbeze. Dar Soniecika nu putea controla nimic. Ochiul căuta cu nesaț capul blond.

Totul luă sfîrșit cît se poate de cumplit și vrednic de ținut minte. Brutalul Oneghin, sătul de privirile îndrăgostite, îi dădu tăcutei sale admiratoare o întîlnire pe o alee din parc și-i arse două palme nu atît dureroase, cît groaznic de înjositoare, în hohotele aprobatoare ale celor patru colegi de clasă ascunși în tufișuri, tineri spioni care ar fi trebuit mustrați pentru grosolănie dacă n-ar fi urmat să moară pînă la unul, în prima iarnă a războiului ce avea să vină.

Lecția cavalerului de treisprezece ani fusese totuși atît de convingătoare încît fata se îmbolnăvi. Zăcu la pat cu febră mare două săptămîni. Firește, flacăra iubirii s-a stins în chipul cel mai clasic. Cînd, înzdrăvenindu-se, a revenit la școală așteptîndu-se la o nouă jignire, aventura ei tragicomică a fost total umbrită de sinuciderea Ninei Borisova, o mîndrețe de fată, care se spînzurase în clasă seara, la sfîrșitul orelor.

În ce-l privește pe eroul fără suflet Vitka Starostin, din fericire pentru Sonia, el s-a mutat pînă la urmă cu părinții în alt oraș, iar Soniecika a rămas cu conștiința amară că biografia ei de femeie a luat sfîrșit în mod irevocabil, scutind-o pentru tot restul vieții de strădania de a plăcea, de a cuceri, de a fermeca. Față de fetele de aceeași vîrstă răsfățate de soartă, ea n-a simțit nici invidia care roade, nici supărarea care sleiește sufletul, ci s-a întors la patima ei amețitoare, lectura.

...Robert Viktorovici se întoarse peste două zile; Soniecika însă nu mai lucra la împărțirea cărților. O chemă. Ea urcă din subsol, apărînd încetul cu încetul din hruba întunecoasă, îl recunoscu după o privire lungă și mioapă, apoi îi făcu semn din cap ca unei vechi cunoștințe.

— Vă rog să luați loc, trase el scaunul mai aproape.

În mica sală de lectură erau cîțiva cititori îmbrăcați călduros. Era frig, abia se făcuse focul.

Soniecika se așeză pe marginea scaunului. Căciula ruptă era pusă pe un colț de masă, lîngă un sul pe care bărbatul îl desfăcea fără grabă și cu multă grijă.

— Deunăzi am uitat să vă întreb, rosti el cu glas luminos, și Soniecika zîmbi la frumosul cuvînt „deunăzi", ieșit de mult din uz. Am uitat să vă întreb cum vă numiți. Spuneți-mi vă rog.

— Sonia, răspunse ea scurt uitîndu-se întruna cum desface sulul.

— Soniecika... Bine, făcu el ca și cum ar fi aprobat.

Sulul fu în sfîrșit desfăcut, și Sonia văzu un portret de femeie desenat pe o hîrtie grosolană cu o culoare sepia de un cafeniu tandru. Portretul era minunat și chipul femeii, distins, delicat, parcă din alte vremuri. Era chipul ei, al Soniecikăi. Trase puțin aer în piept — se răspîndise o boare înghețată de mare.

— E darul meu de nuntă, spuse el. De fapt, eu am venit să vă cer în căsătorie.

Se uită la ea întrebător.

Și atunci Soniecika îl examină pentru prima dată: sprîncene drepte, nas delicat, gură subțire cu buze drepte, tăieturi adînci, verticale în lungul obrajilor și ochi spălăciți, inteligenți și posomorîți...

Buzele ei tresăriră. Coborî ochii tăcută. Ar fi vrut să-i mai privească o dată chipul atît de expresiv și de atrăgător, dar simți umbra lui Vitka Starostin, pentru o clipă, în spate și, pironind cu privirea li-

niile ușoare, întortocheate ale desenului, care încetase brusc să reprezinte un chip de femeie și cu atît mai mult propriul ei chip, rosti cu glas abia auzit, dar rece și distant:

— Ce înseamnă asta, e o glumă?

Atunci lui Robert Viktorovici i se făcu frică. De multă vreme nu-și mai făurise nici un fel de planuri: soarta îl aruncase într-un loc atît de sumbru, aproape în infern, setea lui animalică de viață aproape se istovise, iar să-și petreacă amurgul vieții în aceeași lume din care venise nu-l atrăgea mai deloc; și iată că acum avea înaintea ochilor o femeie al cărei suflet răspîndea o lumină adevărată, în care presimțea nevasta în stare să țină în mîinile ei firave viața lui distrusă, vlăguită, și mai simțea că va fi o povară ușoară pentru umerii lui neobișnuiți cu grijile familiei, pentru bărbatul laș care fugea de îndatoririle unui tată de familie... Dar cum de nu se gîndise... cum de nu i-a trecut prin minte mai devreme... poate că-i aparține altuia, vreunui tînăr locotenent sau vreunui inginer cu pulover cîrpit?

Cybela îl stîrni din nou cu limba ei ascuțită și roșie, iar suita ei veselă de femei desfrînate, înspăimîntătoare, dar toate

bine cunoscute lui, se strimba prin luciri de flăcără.

Izbucni într-un rîs forțat și răgușit, împinse către ea foaia de hîrtie și spuse:

— N am glumit. Pur și simplu nu mi-a trecut prin cap că ați fi măritată.

Se ridică și-și luă căciula caraghioasă.

— Iertați-mă.

Se înclină după moda veche a ofițerilor, lăsîndu-și brusc în jos capul cu părul tuns scurt, și porni spre ieșire. Și atunci Soniecika strigă în urma lui:

— Stați, nu plecați! Nu! Nu! Nu sînt măritată!

Un bătrîn care stătea la o măsuță de lectură cu o colecție de ziare se uită cu reproș în direcția ei. Robert Viktorovici se întoarse, zîmbi cu buzele lui subțiri și, din dezorientarea de adineauri, cînd bănuia că femeia îi scapă printre degete, trecu la alta, mai adîncă: habar n-avea ce trebuie să spună și să facă acum.

*

De unde or mai fi avut tăria Robert Viktorovici, sleit de puteri, și Soniecika, plăpîndă din fire, să facă în așa fel încît, în pustiul și mizeria vieții lor de evacuați, în sărăcia lucie, în starea lor de deprima-

re, printre lozincile înflăcărate care abia reușeau să acopere grozăvia primei ierni de război, să clădească o viață nouă, retrasă și solitară, ca într-un turn de fildeș, în care totuși începea, fără a omite nici cel mai neînsemnat amănunt, tot trecutul lor diferit: viața frîntă a lui Robert Viktorovici, aidoma mișcării rătăcite a fluturelui de noapte cu viraje fulgerătoare și exuberante de la iudaism la matematică și în cele din urmă la îndeletnicirea cea mai importantă din viața lui, mîzgăleala prostească dar atrăgătoare, cum singur își apreciase meseria, și viața Soniecikăi, hrănită cu născocirile altora din cărți mincinoase și captivante.

Totodată, Soniecika introduse în traiul lor comun o anume lipsă de experiență sublimă și o acceptare fără rezerve, plină de veneratie, pentru temele importante, înălțătoare, neînțelese pe de-a întregul, pe care Robert Viktorovici le revărsa asupra ei, el însuși minunîndu-se neîncetat de cum i se înnoia și se schimba înțelesul trecutului după conversațiile lor nocturne nesfîrșite. De parcă ar fi găsit piatra filozofală, discuțiile nocturne cu soția se dovedeau un mecanism miraculos de curățare a trecutului..

Din cîte își amintea Robert Viktorovici, din cei cinci ani de lagăr, primii doi fuseseră neobișnuit de grei, pe urmă s-a codit ce s-a codit și s-a dat cumva pe brazdă, a început să le facă portrete nevestelor de comandanți, la ordin, còpii după alte còpii... Chiar și originalele erau mizerabile probe de artă de doi bani, și executîndu-le avea obiceiul să se amuze folosind un procedeu formal oarecare, de pildă desenînd cu mîna stîngă. Descoperise printre altele că perceperea culorilor se modifică în funcție de folosirea temporară a mîinii stîngi...

Cît privește structura sufletească, Robert Viktorovici avea o fire de ascet, știa întotdeauna să se mulțumească cu puțin, dar, lipsit ani de-a rîndul de ceea ce el însuși socotea indispensabil — pastă de dinți, o lamă bună și apă fierbinte pentru ras, batistă și hîrtie igienică —, se bucura acum de orice fleacușteț: de fiecare nouă zi luminată de prezența nevestei sale Sonia, de libertatea limitată a omului care printr-o minune este eliberat din lagăr și obligat să se prezinte la postul local de miliție numai o dată pe săptămînă...

Trăiau mai bine decît mulți alții. Pictorului îi fusese repartizată la subsolul

administrației fabricii o cameră fără fereastre lîngă sala cazanelor. Era cald. Nu stingeau lumina aproape niciodată. Fochistul le fierbea cartofii aduși de tatăl Soniecikăi care, cu meseria lui sigură, reușea să procure alimente în plus.

Odată, Sonia spuse visătoare, cu un ton ușor patetic care nu i se prea potrivea:

— Uite, ai să vezi, o să învingem, războiul se va sfîrși, și atunci o să începem o viață nespus de fericită..

Soțul i-o tăie sec și amar:

— Nu te mai amăgi. Noi trăim minunat — acum. Cît despre victorie. Tu și cu mine o să ieșim întotdeauna în pierdere, oricare dintre căpcăuni ar învinge.

Și încheie posomorît, cu o frază ciudată:

— De la profesorul meu am învățat să nu devin nici verde, nici albastru, nici *parmularius*, nici *scutarius*..

— Cum adică? întrebă Sonia alarmată.

— N-o spun eu. O spune Marc Aureliu. Albastrul și verdele erau culorile echipelor de gladiatori din arenă. Am vrut să spun că niciodată nu m-a interesat al cui cal ajunge primul. Pentru noi ăsta nu-i un lucru important. Oricare ar fi învingătorul, omul va pieri, viața lui personală va fi distrusă. Dormi, Sonia.

Își înfășură capul cu prosopul — după ciudatul obicei căpătat în lagăr — și adormi într-o clipă. Soniecika stătu culcată mult timp în întuneric, suferind din cauza vorbelor lui spuse cu jumătate de gură și alungînd o bănuială mai cumplită decît neînțelegerea: bărbatul ei era înzestrat cu o știință atît de periculoasă încît era mai bine să nu se amestece în treburile astea — așa că își îndreptă neliniștită gîndul în altă parte, către locul întunecos și delicat aflat mai jos de pîntec, încercînd să-și închipuie cum degețele de mărimea unui sfert de chibrit se plimbă ușor, în același întuneric care o învăluia acum și pe ea, pe peretele moale al primului adăpost, și zîmbi.

Darul Soniecikăi de a percepe viața din cărți în culori pline de însuflețire își pierdu însă strălucirea, amorți cumva, și se pomeni dintr-o dată că un eveniment neînsemnat, fără legătură cu paginile citite — prinderea unui șoarece într-o cursă rudimentară, o creangă uscată și moartă înfrunzită într-un pahar, un pumn de ceai procurat din întîmplare de Robert Viktorovici —, este mai important și mai semnificativ pentru ea decît prima iubire sau decît moartea unui străin, și chiar mai im-

portant decît coborîrea în infern, în acel punct ultim al literaturii în care gusturile tinerilor însurăței se potriveau perfect.

Încă din a doua săptămînă a căsătoriei lor pripite, Sonia află de la soțul ei ceva îngrozitor: că literatura rusă îi e complet indiferentă, că o găsește găunoasă, tendențioasă și insuportabil de moralizatoare. Singurul pe care îl admitea fără tragere de inimă era Pușkin... S-a încins o discuție în care Robert Viktorovici a combătut înflăcărarea Soniecikăi cu argumente reci și sobre pe care ea nu le-a priceput pe de-a întregul, iar conferința în familie s-a terminat cu lacrimi amare și cu îmbrățișări duioase.

Dis-de-dimineață, la ceasul cînd ziua se-ngînă cu noaptea, Robert Viktorovici, încăpățînat cum era și vrînd întotdeauna să aibă ultimul cuvînt, apucă să-i mai spună nevestei adormite:

— Ce năpastă! Mare năpastă toate celebritățile astea, de la Gamaliel la Marx... și toți ai tăi... Gorki, găunos de tot, Ehrenburg speriat de moarte... Apollinaire găunos și el...

Auzind Apollinaire, Soniecika tresări și se deșteptă de-a binelea:

— Știai și de Apollinaire?

— L-am și cunoscut, răspunse el fără chef. În timpul celuilalt război... Două luni am împărțit casa cu el. Pe urmă m-au dus în Belgia, aproape de Ypres. Știi care?

— Da, iperita, îmi aduc aminte, bîigui Soniecika entuziasmată de biografia lui inepuizabilă.

— Ei, slavă Domnului!... Am nimerit tocmai la atacul cu gaze. Dar eram pe partea cealaltă a colinei, ferită de vînt, de aia nu m-am intoxicat. Sînt un om norocos... fericit... și ca să se convingă încă o dată că șansa care îl răsfață este excepțională își vîrî mîna pe sub umerii Soniei.

Despre literatura rusă nu mai vorbiră niciodată.

■

Cu o lună înainte de nașterea copilului, termenul misiunii cu durată nedeterminată, pe care Robert Viktorovici o lungise pînă nu s-a mai putut, expiră totuși, și el primi ordin scris să se întoarcă urgent în satul bașkir Davlekanovo, unde trebuia să-și tîrască surghiunul cu nădejdea într-un viitor care Soniecikăi încă i se înfățișa minunat, dar în privința căruia Robert Viktorovici avea mari îndoieli.

Și tatăl, și mama Soniei, care se îmbolnăvise grav de plămîni, o sfătuiră să ră-

mînă în oraș măcar pînă cînd n[illegible]te, dar Soniecika era fermi hotărîtă să-și urmeze soțul, și nici Robert Viktorovici n-a vrut [illegible] se despartă de soție. Tocmai în legatură cu asta bătrînului ceasornicar i se strecura o umbră de nemulțumire față de gi[illegible]re. Fiindcă la vremea aceea își pierdu[illegible] și fiul și celălalt ginere, se apropi[illegible]ult și cu smerenie de Robert Vikt[illegible]rovici se dovedea, în lumea întoarsă pe d[illegible] acum, că deosebirea de nivel social dintre ei nu era deloc neimportantă, ci dimpotrivă, că scotea la iveală pretinsele avantaje ale intelectualului față de proletar. Cît privește toate celelalte lucruri, partea de sub apă a aisbergului cultural era una și aceeași pentru amîndoi.

Familia o pregăti pe Sonia o zi și o noapte — atît cît i se acordase și lui Robert Viktorovici ca să-și isprăvească treburile. Vărsînd lacrimi amare, mama cusu iute scutecele, tivi delicat cu un ac subțire, păstrat cu sfințenie, pieptărașele croite dintr-o cămașă a ei veche. Sora mai mare a Soniei, care nu de mult își pierduse soțul pe front, împleti, cu privirea pierdută în gol, șosetuțe mici din lînă roșie. Tatăl, care procurase un pud de mei, îl turna în săculete mici și îi tot arunca priviri bă-

nuitoare Soniei care, deși era în luna a noua, slăbise atît de tare în ultima vreme încît nici măcar nasturii de la fustă nu și-i mutase, iar sarcina i se ghicea mai degrabă după fața umflată și după buzele îngroșate decît după talia modificată.

— Fetiță, o să fie fetiță, spuse mama încetișor. Fetele, ele sorb întotdeauna frumusețea mamei...

Sora Soniei dăduse din cap absentă, iar Sonia zîmbise buimăcită repetînd întruna în sinea ei: „Doamne, dacă s-ar putea, o fetiță... dacă s-ar putea, blonduță..."

*

În timpul nopții, o cunoștință de la căile ferate îi îmbarcă într-o garnitură de tren cu trei vagoane, staționată la un kilometru și jumătate de gară, într-un vagon ale cărui urme de eleganță se mai vedeau doar în lambriurile de lemn de esență nobilă. În rest, canapelele moi și măsuțele rabatabile fuseseră de mult distruse și luxul înlocuit cu bănci de scîndură.

De la Sverdlovsk pînă la Ufa merseră mai mult de o zi și jumătate în vagonul ticsit și tot drumul Robert Viktorovici își aduse nu se știe de ce aminte de călătoria bezmetică făcută în tinerețea lui la Bar-

celona, unde prin anul o mie nouă sute douăzeci și trei sau douăzeci și patru se aventurase, cu prima sumă mai consistentă de bani obținută, ca să-l cunoască pe Gaudí.

Soniecika dormi încrezătoare aproape tot drumul, sprijinindu-și picioarele în pătura pufoasă făcută boccea și proptindu-și umărul în pieptul slab al soțului, în timp ce lui îi tot veneau în minte strada cotită care urca spre hotel, havuzul mutitel, rotund, în stil naiv, din fața ferestrei, chipul oacheș cu nări puternic desenate al prostituatei neobișnuit de frumoase cu care chefuise negustorește toată săptămîna petrecută la Barcelona. Scormoni în amintire și descoperi fără efort mici detalii clare ca lumina zilei: mutra chelnerului de la restaurantul hotelului care semăna perfect cu o bufniță, minunatii pantofi împletiți din piele de vițel cumpărați de la magazinul cu firma uriașă albastră „Homer" și pînă și numele fetișcanei barceloneze — Concetta! Era italiancă, străină, originară din Abruzzi .. Cît despre Gaudí, nu-i plăcuse deloc .. Vedea și acum, după un sfert de veac, în fața ochilor, pînă în cele mai mici amănunte, clădirile stranii, cu

desăvîrșire vegetale, toate scornite și neverosimile...

Soniecika strănută, se trezi pe jumătate, bolborosi ceva. El îi strînse la piept mîna inertă, reveni la împrejurimile Ufei, la Bașkiria sălbatică și zîmbi, dînd nedumerit din capul cărunt: „Am fost eu oare acolo? Dar acum, sînt aici? Nu, la drept vorbind nimic nu e real..."

*

Casa de nașteri unde Robert Viktorovici o aduse pe Sonia cînd primele semne arătară că îi vine sorocul, se afla la capătul satului întins, într-un loc despădurit, bătătorit, neted ca-n palmă. Clădirea însăși era din chirpici, sărăcăcioasă, cu ferestre mici, întunecate.

Unicul medic era un bărbat blond nu prea tînăr, care se înroșea ușor, cu o piele albă, fină — pan Juvalski, refugiat din Polonia, pînă nu de mult doctor la modă în Varșovia, om de lume și amator de vinuri bune. Stătea la fereastră, cu spatele la vizitatori, strălucind în halatul lui alb-albăstrui, culoare stridentă dar liniștitoare, își mușca vîrfurile mustăților blonde și își ștergea lentilele ochelarilor mari cu un petic din piele de antilopă. Aici, la

fereastra asta, venea de cîteva ori pe zi, privea pămîntul amorf cu smocuri murdare de iarbă, ce luase locul aleii drepte cu numele Ierusalim pe care dădeau ferestrele clinicii lui varșoviene, și își usca ochii înlăcrimați cu o batistă englezească roșie cu pătrățele verzi, ultima din cele care-i rămăseseră..

Chiar adineauri examinase o bașkiră între două vîrste venită călare patruzeci de verste, îi strigase infirmierei: „Spal-o pe doamna!", iar acum stătea în picioare, stăpînindu-și tremurul involuntar de revoltă și amintindu-și cu nostalgie de pacientele sale îmbrăcate în mătăsuri, de mirosul dulceag de lapte al părților lor intime îngrijite pe bani grei.

Se întoarse simțind prezența cuiva în spatele lui și descoperi pe bancă o femeie tînără, voluminoasă, într-un palton ponosit, și un bărbat cărunt cu o față ascuțită, într-o scurtă peticită.

— Îndrăznesc să vă deranjez domnule doctor, i se adresă bărbatul, și pan Juvalski, simțind de la primele cuvinte că aparțin aceleiași caste, intelectualitatea europeană călcată în picioare, se îndreptă să-l întîmpine cu un zîmbet de recunoaștere.

— Vă rog... Poftiți. Sînteți cu soția? rosti pe jumătate mirat pan Juvalski, remarcînd diferența mare de vîrstă dintre ei, care lăsa să se bănuiască și altfel de raporturi între oameni aparent destul de nepotriviți. Arătă spre perdeaua care despărțea cabinetul lui minuscul.

Cincisprezece minute mai tîrziu, o examinase pe Soniecika, confirmase apropierea nașterii, dar îi spusese că trebuie să mai aibă răbdare pînă pe la ora zece dacă totul va decurge bine și la timp.

Au instalat-o pe Soniecika într-un pat acoperit cu o mușama rece, scorojită, pan Juvalski o bătu pe burtă cu un gest mai degrabă de veterinar și se duse la baș-kiră care, după cum s-au lămurit lucrurile, născuse un copil mort cu trei zile înainte, pe urmă totul fusese bine, dar acum începuse să fie rău.

Peste două ore și jumătate doctorul, cu lacrimile curgîndu-i pe obrajii proaspăt rași, ieși în pridvor, unde Robert Viktorovici stătea nemișcat și posomorît, și îi șopti hohotind tragic la ureche:

— Ar trebui să fiu împușcat. N-am dreptul să operez în asemenea condiții. Nu am de nici unele, nu exagerez, nimic. Dar nu pot să n-o operez. Peste douăzeci și patru de ore moare de septicemie!

— Ce s-a întîmplat? întrebă Robert Viktorovici încremenit la gîndul că Soniecika e pe moarte.

— Ah, Dumnezeule! Iertați-mă! Cu soția dumneavoastră totul e-n regulă, au început durerile, eu vorbeam despre nenorocita aia de başkiră...

Robert Viktorovici strînse din buze și înjură de mamă în sinea lui: nu putea suferi bărbații nervoși, gata în fiecare clipă să-și reverse emoțiile; își mușcă buzele și se uită într-o parte...

Fetița mică, de două kilograme, pe care Sonia o născu în cele cincisprezece minute cît pan Juvalski se luase cu vorba în pridvor, era blondă și cu fața prelungă, exact așa cum și-o închipuise.

*

În existența Soniecikăi totul se schimbă atît de mult și de profund, încît părea că viața dinainte o părăsise și luase cu ea substanța cărților atît de dragi ei, punînd în loc povara de neimaginat a traiului fără căpătîi, a sărăciei, a frigului și a grijilor zilnice în privința Taniei și a lui Robert Viktorovici, care se îmbolnăveau pe rînd.

Familia n-ar fi supraviețuit fără ajutorul permanent din partea tatălui care iz-

butea să facă rost și să le trimită toate cele necesare traiului. La nenumăratele încercări ale părinților de a o convinge să se mute cu copilul la Sverdlovsk în vremurile astea cumplit de grele, Sonia o ținea una și bună: noi trebuie să fim împreună cu Robert Viktorovici.

După o vară ploioasă, asemeni unei toamne nesfîrșite, veni brusc iarna aspră. În căsuța șubredă din chirpici umed își aminteau de camera din subsolul fabricii ca de-o tropicală grădină a raiului.

Grija principală era să aibă cu ce să se încălzească. Școala de mecanici de combină unde Robert Viktorovici era contabil îi dădea din cînd în cînd un cal cu care, încă de la începutul toamnei, se ducea adesea în stepă ca să taie niște ierburi înalte, uscate, asemănătoare stufului, al căror nume nici măcar nu-l cunoștea. O căruță plină cu vîrf ajungea pentru două zile, asta o știa din experiența iernii petrecute în sat înainte de plecarea la Sverdlovsk.

Presa iarba cu mîna lui în brichete și umplea pînă la refuz șopronul cu ele. Smulsese o parte din dușumeaua pe care o așezase singur negîndindu-se la vremea aceea că o să aibă nevoie de un colț

unde să păstreze cartofii. Scosese pămîntul din beci, uscase locul și îl consolidase cu scînduri furate. Construise un closet, și vecinul lui, bătrînul Raghimov, dăduse din cap și îl luase în zeflemea: prin părțile astea scîndurile de lemn cu o gaură la mijloc erau socotite un lux de prisos și de cînd lumea se mulțumiseră cu locul de lîngă casă pe care-l numeau „în bătaia vîntului"...

Era rezistent și vînjos, și oboseala fizică îl ușura de repulsia chinuitoare pricinuită de calculele fără rost cu cifre false, de centralizatoarele cu date mincinoase și de actele fictive în care erau trecute la pierderi, de-a valma: combustibilul prăduit, piesele de schimb furate și legumele din gospodăria anexă vîndute la piață de-un șmecher de grădinar vesel și obraznic, cu o mînă dreaptă schiloadă, care se credea mai cu moț.

În schimb, în fiecare seară deschidea ușa casei și la lumina vie a flăcării de la lampa cu gaz, în norul de fum care pîlpîia din cînd în cînd, o vedea pe Sonia șezînd pe unicul scaun transformat de el în fotoliu, și-i vedea vîrful țuguiat al sînului ca o pernă, de care parcă era lipit căpșorul copilului, cu pufușor cînepiu și ciu-

fulit, ca o minge de tenis. Și totul se legăna și pîlpîia liniștit: undele de lumină inegale, valurile invizibile de lapte cald, și un fel de curenți nevăzuți care-l țintuiau locului de uita să închidă ușa. „Ușa!" șoptea ea prelung, întîmpinîndu-și soțul, toată numai zîmbet; și, așezînd fetița de-a curmezișul singurului lor pat, trăgea oala cu mîncare de sub capul patului și o așeza în mijlocul mesei goale. În zilele bune era o ciorbă groasă din carne de cal, cu cartofi și cu niște zarzavat și mei trimis de tată.

Și se trezea Soniecika în zori de foiala măruntă a fetiței, și o strîngea la piept, simțind cu spinarea adormită prezența bărbatului. Își desfăcea bluza fără să deschidă ochii, își scotea sînul, întărit spre dimineață, își storcea de două ori sfîrcul și îl ștergea apoi cu o cîrpă înflorată umezită de jeturile de lapte. Fetița începea să se miște, să-și țuguie buzele, să plescăie și prindea sfîrcul cum prinde peștișorul mic momeala cea mare. Lapte era din belșug, ieșea ușor, iar alăptatul, cu mici zvîcnete ale sfîrcului, cu sînul tras ușor și mușcat de gingiile fără dinți, îi făcea plăcere Soniei, o plăcere pe care în mod inexplicabil o simțea și bărbatul ei care se trezea

exact la ora aia dis-de-dimineață. Îi îmbrățișa spatele lat, o strîngea gelos la piept, și ea înremenea sub povara îndoitei fericiri. Și zîmbea în lumina dintîi a dimineții, și trupul ei potolea tăcut și bucuros foamea celor două ființe dragi, indisolubil legate de ea.

Sentimentul ăsta de dimineață îi lumina întreaga zi, toate lucrurile se rezolvau parcă de la sine, ușor și bine, și fiecare zi de la Dumnezeu nu se contopea cu cele următoare și se întipărea separat în mintea Soniecikăi: ba o ploaie leneșă de amiază, ba o pasăre mare cu picioare strîmbe de culoarea fierului ruginit venită în zbor să-și facă loc în ogradă, ba tăișul primului dinte de lapte din gingia umflată a fetiței. Sonia păstra pentru toată viața — cui o folosi oare travaliul ăsta migălos și fără rost al minții! — schița fiecărei zile, parfumul și nuanțele ei; dar mai cu seamă i se întipăreau în memorie temeinic și cu asupra de măsură fiecare cuvînt al soțului, clipă de clipă și-n fiecare împrejurare.

Mulți ani după aceea Robert Viktorovici avea să se minuneze nu o dată de memoria încîlcită a soției sale, care adunase în adîncul ei tainic o grămadă de date,

ore, detalii. Sonia ținuse minte chiar și jucăriile, pe toate, pînă la ultima, jucăriile acelea multe, multe de tot, meșterite de Robert Viktorovici pentru fata care creștea, cu bucuria artistului dată de mult uitării. Soniecika a luat apoi cu ea la Moscova toate fleacurile — animale sculptate în lemn, păsări în zbor din sfoară răsucită, păpuși de lemn cu chipuri crunte —, dar nu uitase deloc nici tot ce le lăsase copiilor și nepoților lui Raghimov, stol solidar de vrăbiuțe toate la fel de jigărite: cetatea pliantă cu turn gotic și pod basculant pentru păpușa–împărat, circul roman cu figurine de sclavi și de animale sălbatice din chibrituri, și un obiect construit, destul de masiv, cu o manivelă și cu o mulțime de scîndurici colorate, în stare să se pună în mișcare, să scîrțîie și să cînte o muzică barbară caraghioasă...

Lucrurile astea amuzante depășeau cu mult puterea de joacă a unui copil mic. Fetița, care avea o memorie bună și care reținuse ca și mama ei o sumedenie de amintiri din vremea aceea, nu-și amintea totuși de jucăriile alea, în parte poate și pentru că la Aleksandrov, unde familia se mutase plecînd din Ural în patruzeci și șase, Robert Viktorovici îi tot construi-

se orașe întregi, fabuloase, din așchii de lemn și din hîrtie colorată, deschizînd calea generoasă pentru ceea ce vor numi mai tîrziu arhitectură din hîrtie. Jucăriile astea fragile dispărură o dată cu mutările nenumărate ale familiei la sfîrșitul anilor patruzeci și începutul anilor cincizeci.

Dacă în prima jumătate a vieții Robert Viktorovici hoinărise fără astîmpăr, făcînd salturi geografice uriașe din Rusia în Franța, pe urmă în America, în Balcani, în Algeria, din nou în Franța și, în sfîrșit, din nou în Rusia, a doua jumătate, marcată de lagăr și exil, a petrecut-o în salturi mici: Aleksandrov, Kalinin, Pușkino, Lianozovo. Și tot așa, mereu pe drumuri, în decursul unui întreg deceniu, se apropiase din nou de Moscova care, după mintea lui, nu semăna cîtuși de puțin nici cu Atena, nici cu Ierusalimul.

În primii ani de după război, Soniecika își întreținuse familia cu mașina de cusut moștenită de la mama ei și cu îndrăzneala autodidactului gata oricînd să coasă o mînecă potrivind-o în tăietura răscroielii. Clienții ei nu erau pretențioși, iar ea era o croitoreasă sîrguincioasă și nu cerea prețuri prea mari.

Robert Viktorovici ocupase posturi pentru oameni pe jumătate invalizi, cînd paznic la școală, cînd socotitor la cooperativa de producție care fabrica scoabe enorme de metal fără să știe cui și la ce foloseau. Obișnuit cu pîinea mîncată la Paris în libertate, nu avea de gînd să-și facă meseria într-o țară searbădă și tristă, deși reușise să se resemneze cu cruzimea ei obtuză și cu falsitatea ei nerușinată.

Se mulțumea să-și satisfacă fanteziile artistice pe planșete albe imaculate, construind a treia generație de obiecte din așchii și hîrtie cu care cîndva își cucerise fiica. Printre altele ieșise la iveală o însușire specială de a vedea în desfășurare, o intuiție exactă a relației între spațiu și suprafețele plane, de nu-ți puteai lua ochii de la figurinele bizare pe care le decupa dintr-o singură coală. Pe urmă, ba mototolind hîrtia, ba îndoind-o și întorcînd-o pe dos, construia un obiect fără nume, care nu avea corespondent în natură și nu are pînă în ziua de azi. Jocul născocit cîndva pentru fiică devenise propriul său joc.

Credulitatea de femeie a Soniei era fără margini. O dată ce talentul soțului fusese acceptat pe încredere, ea admira cu

evlavie tot ce ieșea din mîinile lui. Nu înțelegea problemele de spațiu, și cu atît mai puțin rezolvările elegante, dar intuia în jucăriile stranii expresia personalității lui, mișcarea unor forțe misterioase, și rostea fericită în gînd laitmotivul atît de drag ei: „Doamne, Dumnezeule, cum de mi-e dată atîta fericire..."

Putem spune că Robert Viktorovici abandonase pictura. Din orele amuzante petrecute odinioară cu Taniecika se născuse o nouă ocupație Ca întotdeauna s-a ivit și o împrejurare favorabilă. s-a întîlnit în trenul de Aleksandrov cu faimosul pictor Timler, pe care îl cunoscuse la Paris și cu care a continuat relațiile după întoarcerea la Moscova pînă la arestare. Pictorul ăsta, care avea reputația de formalist — cineva, cîndva, va trebui să explice ce legătură avea eticheta asta cu lipsa de talent care se obrăznicise și ajunsese să facă legea — își găsise adăpost în teatru. A venit la Robert Viktorovici, a zăbovit o oră și jumătate în magazia din scînduri, în fața cîtorva lucrări semnate cu șiruri de cifre arabe și litere ebraice, și fiul de dulgher dintr-un mic tîrgușor, care urmase doi ani un curs despre hedere, le apreciase calitatea deosebi-

tă și se jenase să-l întrebe pe autor ce semnificație au șirurile alea ciudate. Nici lui Robert Viktorovici nu-i trecuse prin cap să se lanseze în explicații despre legătura, evidentă pentru el, dintre alfabetul cabalistic, urmă veche lăsată de pasiunea pentru iudaism din tinerețe, și jocul îndrăzneț de-a spațiul răsucit și lărgit.

Timler bău încet ceaiul și înainte să plece îi spuse:

— Aici e multă umezeală, Robert, poți să-ți muți lucrările în atelierul meu.

Propunerea însemna o recunoaștere deplină și era extrem de binevoitoare, dar Robert Viktorovici n-a profitat de ea. Obiectele fără nume zămislite din întîmplare s-au întors în neant, putrezind într-una din magaziile prin care au trecut sau nerezistînd nenumăratelor mutări.

Chiar aici, în magazia în care l-a vizitat prima oară, renumitul Timler i-a comandat lui Robert Viktorovici prima machetă de decor. După o vreme, machetele lui au ajuns celebre în lumea teatrului moscovit, și comenzile nu mai conteneau. Pe scena de o jumătate de metru construia ba azilul de noapte pentru piesa lui Gorki, ba biroul rămas vacant al Marelui Răposat, ba eternele depozite de

făină și cereale îngrămădite ale lui Ostrovski.

*

Fire ciudată, Tania umbla printre depozitele de lemne, porumbarele și leagănele care scîrțîiau. Îi plăcea să poarte hainele vechi ale mamei. Fetița înaltă și slabă înota în rochiile lălîi ale Soniecikăi legate în talie cu un șal decolorat de cașmir. De o parte și de alta a feței înguste îi atîrnau șuvițe de păr drepte, suple, de culoarea păpădiei care nu și-a pierdut încă sămînța, nepieptănate și neîmpletite în codițe. Umbla de colo colo în aerul greu, încărcat de mirosul butoaielor vechi și al mobilei de grădină putrede, de umbrele compacte, prea compacte, care împresoară obiectele vechi și inutile, și deodată, ca un cameleon, se pierdea printre ele. Încremenea acolo multă vreme și tresărea cînd o chemau. Soniecika era îngrijorată, i se plînse soțului că fata este irascibilă și ciudat de visătoare. Punîndu-i mîna pe umăr, acesta îi spuse:

— Las-o. Doar n-ai vrea să meargă în pas de defilare...

Soniecika încercă să-i trezească Taniei gustul pentru cărți, dar ascultînd-o ce fru-

mos citește, Taniei îi sticleau ochii și pleca plutind cu gîndul acolo unde Sonia nici măcar nu visa.

Soniecika însăși se transformase în timpul căsniciei dintr-o fată cu capul în nori într-o gospodină cu simț practic. Își dorea foarte mult o casă normală, cu apă curentă la bucătărie, cu cameră separată pentru fiică, cu atelier pentru soț, își dorea să prepare chifteluțe și compoturi, să aibă cearșafuri albe, scrobite, nu cusute din trei bucăți diferite. În numele acestui scop măreț muncea îndoit, cosea la mașină noaptea și strîngea bani pe ascuns, ca să nu afle soțul. Pe lîngă toate astea, spera să-l aducă lîngă ea pe tatăl văduv, care aproape orbise și slăbise foarte mult.

Îmbătrînise repede și urît tot umblînd încoace și încolo în cursele preorășenești și în trenurile hîrbuite: puful fin de deasupra buzei se transformase într-o umbră deasă și murdară, care făcea să nu mai arate nici a bărbat, nici a femeie, pleoapele îi căzuseră dînd feței o expresie de cîine, iar cearcănele de sub ochi nu mai dispăreau nici după ziua de duminică, nici după vacanța de două săptămîni.

Gustul amar al bătrîneții nu-i otrăvea Soniecikăi viața așa cum se întîmplă cu

femeile frumoase și mîndre: odată tomicită întîietatea după vîrstă a soțului, Soniecika rămăsese cu sentimentul mereu actual că tinerețea ei e veșnică, iar z lul conjugal, mereu viu, al lui Robert nu făcea decît să întărească acest sentiment. Fiecare dimineață avea culoarea unei fericiri nemeritate, atît de puternică încît femeia nu se putea obișnui cu ea. În adîncul sufletului, în chip nemărturisit, era pregătită să piardă oricînd această fericire, ca pe o întîmplare neprevăzută care a căzut pe capul ei dintr-o greșeală sau din neatenția cuiva. Avea impresia că și Tania, fetița ei dragă, era un dar neașteptat, fapt pe care i-l confirmase și ginecologul la vremea respectivă: Soniecika avea un uter așa-numit infantil, nedezvoltat și inapt pentru sarcină, și niciodată n-a mai rămas grea după Taniecika; suferea din cauza asta, ba chiar plîngea. I se tot părea că nu merită dragostea soțului dacă nu-i poate dărui alți copii.

*

În anii cincizeci, prin eforturi uriașe și după o alergătură care îi dădu Soniei multă bătaie de cap, familia făcu pe jumătate schimb, pe jumătate cumpără o

cuință, și se mutară cu toții, ocupînd un sfert dintr-o casă de lemn cu două etaje, una dintre puținele clădiri rămase la vremea aceea în parcul Petrovsk aproape distrus, lîngă stația de metrou „Dinamo". Casa, minunată, era fosta vilă a unui avocat cunoscut înainte de revoluție. Un sfert din grădina alăturată casei ținea de apartamentul lor.

Toate se împliniseră. Tania avea cameră separată, o odăiță luminoasă la etajul doi, tatăl Soniei, care avea să mai trăiască un an, ocupa cămăruța din colțul casei, iar pe terasa izolată termic Robert Viktorovici își construise atelierul. Viața devenise mai ușoară și în privința banilor.

În urma acestui concurs de împrejurări neprevăzute determinate de schimbarea locuinței, Robert Viktorovici se pomeni aproape de Montmartre-ul moscovit, la zece minute depărtare de mers pe jos de orășelul pictorilor. Spre marea lui surpriză, își găsi, dacă nu tovarăși de idei, măcar interlocutori în locul acela pe care îl crezuse distrus, călcat în picioare: pe Aleksandr Ivanovici K., rusul de la Barbizon, protectorul pisicilor vagabonde și al păsărilor rănite, care își picta tablourile năvalnice stînd direct pe pămîntul

umed și pretindea că atingerea pămîntului cu șezutul îi insuflă, ca lui Anteu, puteri creatoare; pe Grigorii L., un ucrainean chel, budist-Zen, care picta pe hîrtie porțelanuri și mătăsuri diafane, și care nu o dată acoperea straturile de acuarelă ba cu ceai, ba cu lapte; pe poetul Gavrilin, cu părul în nuanțe diferite și cu nasul spart, care avea un talent de desenator înnăscut: pe coli mari de hîrtie de ambalaj tăiate neuniform, printre desenele complicate, picta poeme–palindroame și cuvinte încifrate care îl umpleau de admirație pe Robert Viktorovici.

Toți oamenii ăștia ciudați, care se descoperiseră reciproc la începutul dezghețului amăgitor, s-au simțit puternic atrași de Robert Viktorovici, și treptat locuința lui închisă se transformă într-un fel de club în care stăpînul însuși juca rolul președintelui de onoare.

Era ca întotdeauna zgîrcit la vorbă, dar o singură observație sceptică sau un zîmbet ironic din partea lui erau de ajuns ca să îndrepte o discuție care o luase razna sau s-o aducă pe un făgaș nou. Țara, amuțită de tot pînă atunci, începuse să-și dea drumul la limbă, discuțiile îndrăznețe se

purtau însă în spatele ușilor închise, frica stătea încă la pîndă.

În timp ce cîrpea ciorapul Taniei întinzîndu-l pe ciuperca alunecoasă de lemn, Soniecika asculta atentă conversația bărbaților. Toate cîte le discutau ei — despre cum se descurcă vrăbiile iarna, despre viziunile Maestrului Ekhardt, despre felurile de a fierbe ceaiul, despre teoria culorilor la Goethe — nu se potriveau defel cu grijile lumii din afară, dar Soniecika se încălzea plină de venerație la focul acestor discuții de importanță universală și tot repeta în gînd: „Doamne, Dumnezeule, cum de mi-e dat mie totul..."

*

Gavrilin, poetul cu nasul turtit, pasionat de toate artele, avea obiceiul să se tot uite prin reviste. Odată dădu la bibliotecă peste un articol mare despre Robert Viktorovici, într-o revistă americană de artă. Scurta notă biografică despre pictor se termina cu informația, cam exagerată, că murise în lagărele staliniste la sfîrșitul anilor treizeci. Partea de analiză din articol era scrisă într-un limbaj prea complicat pentru poet, care nu înțelese totul,

dar din ceea ce reușise să traducă reieșea că Robert Viktorovici era, se pare, aproape un clasic și că în orice caz era promotorul unui curent artistic aflat acum în plin avînt în Europa. La articol erau anexate patru reproduceri color.

A doua zi, însoțit de prietenul din Barbizon, Robert Viktorovici se duse la biblioteca moscovită, găsi articolul și fu cuprins de o furie de nedescris văzînd că unul dintre cele patru tablouri reproduse nu avea nici o legătură cu el, ci îi aparținea lui Morandi, iar un altul era tipărit de-a-ndoaselea. După ce citi articolul se înfurie și mai tare.

— Încă din anii douăzeci America mi-a lăsat impresia că e o țară de proști și de inculți. După cum se vede nu s-a deșteptat, bombăni el.

Gavrilin bătu totuși toba despre articol, iar în felul ăsta își aduseră aminte de bătrînul machetist chiar și scenografii descurcăreți și oportuniști, care dădură fuga să se informeze.

Surprinzător a fost faptul că în urma acestei vînzoleli generale Robert Viktorovici fu primit în Uniunea Artiștilor și obținu un atelier. Era un atelier frumos, cu ferestrele spre stadionul „Dinamo",

cu nimic mai prejos decît ultimul lui atelier parizian din mansarda de pe strada Gay-Lussac, care dădea spre grădina Luxembourg.

*

Soniecika avea acum aproape patruzeci de ani. Încărunțise și se îngrășase bine de tot. Slab și uscat ca o lăcustă, Robert Viktorovici se schimbase puțin, astfel că încetul cu încetul începură să aducă unul cu altul. Taniei îi era niței rușine că are părinți bătrîni, și pe deasupra se jena că e înaltă, că are picioarele și pieptul mari. Nimic nu era pe măsura pretențiilor, nimic nu se potrivea în deceniul acela cînd acceleratele nu apăruseră încă. Spre deosebire de Sonia, Tania nu avea un frate mai mare hîtru, iar de pe pereți o priveau salvator numai tablourile minunate cu ea la toate vîrstele copilăriei. Iar portretele astea îi îndulceau nemulțumirea. Din clasa a șaptea începu să aibă dovezi convingătoare cu privire la farmecele ei, din partea colegilor de clasă încă necopți, ca și din partea băieților mai mari.

În prima copilărie, Taniei îi fuseseră îndeplinite toate dorințele. Tare se mai străduiseră părinții ei iubitori să vină mereu

în întîmpinarea poftelor sale. Peşti, cățel, pianină apăreau aproape în aceeași zi în care le pronunța numele.

De cînd se născuse fusese înconjurată de jucării minunate, iar joaca de una singură, fără alți parteneri, îi umpluse întreaga viață. Așa se face că, după ce ieși din cercul strîmt al jocurilor din copilărie, dormi fără să se trezească vreo doi ani, se căzni un timp să treacă peste acest moment special și, pricepînd de timpuriu care e joaca preferată a oamenilor mari, i se dărui cu conștiința clară a omului nesupus care are dreptul să se distreze și să fie liber.

Din toate cîte i se întîmplară Taniei, nimic nu semăna cu iubirea umilită a Soniecikăi pentru Vitea Starostin. Cu toate că nu era o frumusețe potrivit canoanelor obișnuite și cu toate că nu avea deloc înfățișarea plăcută pe care oamenii o apreciază îndeobște, chipul ei prelung, cu muchia subțire a nasului, încadrat de buclele înfoiate zdravăn și cu ochii luminoși sticlindu-i în cap, era deosebit de atrăgător. În plus, pe cei de o seamă cu ea îi atrăgea obiceiul ei constant de a se juca: cu o carte, cu un creion, cu căciula. Mîinile

ei erau în permanență un mic spectacol pentru cine se nimerea în apropiere.

Într-o zi, tot jucîndu-se cu degetele și cu buzele prietenului ei Boriska la care alerga să-și copieze lecțiile la matematică, dădu peste un obiect care nu-i aparținea și care o captivă cu totul. În seara aceea ușa de la camera părinților era întredeschisă și prin crăpătura largă se vedeau în lumină două umbre masive în fața televizorului, și, ca și cum toate astea ar fi intrat în regula jocului pe care o respectau amîndoi, își dădură unul altuia replici fără legătură cu ceea ce se întîmpla de fapt. Deși ședința începuse cu un schimb nevinovat de replici copilărești: „Tu n-ai încercat niciodată?" — „Dar tu?", iar apoi Tania, care nu fusese refuzată niciodată, poruncise: „Hai să încercăm!", ședința se sfîrși cu o scurtă introducere — la propriu și la figurat — în acest nou subiect.

Tocmai se încinseseră cînd din camera alăturată sosi invitația inoportună să vină la cină, și astfel exercițiile următoare fură amînate pentru momente mai prielnice.

Întîlnirile care au urmat au avut loc în absența părinților. Peste măsură de captivantă a fost pentru Tania noutatea descoperirii propriului corp: i se părea că fie-

care parte a trupului — degetele, sînii, pîntecele, șira spinării — e înzestrată cu o sensibilitate specială la atingeri, din care luau naștere tot soiul de senzații minunate. Examinarea asta reciprocă le provoca amîndurora o grămadă de plăceri.

Băiatul, pistruiat, slăbănog, cu dinții mari ieșiți în afară și cu colțurile buzelor umflate, dădu dovadă de un talent ieșit din comun, și în decurs de două luni tinerii experimentatori, trudind cu însuflețire de la ora trei și jumătate pînă la șapte, adică pînă la venirea părinților lui Boriska, își însușiră partea mecanică a iubirii în toată dimensiunea ei, neavînd nici cea mai vagă senzație că depășesc limitele unui parteneriat de afaceri între prieteni.

După asta urmă un conflict între ei tocmai din motive de afaceri: Tania îi luase caietul de geometrie — și i-l pierduse. Îi comunică faptul cu multă ușurință, ba chiar fără să-și ceară scuze. Boriska, băiat punctual și chiar pedant, se indignă — nu atît pentru pierderea caietului cît pentru faptul că Tania nu înțelesese deloc că se purtase necuviincios. Tania îl făcu pisălog, el o făcu mitocancă. Se certară.

În timpul care acum le rămăsese liber, între ora trei și jumătate și șapte, Boriska

se apucă să învețe cu osîrdie matematică și își preciză în amănunt vocația pentru științele exacte; Taniecika, în schimb, neinteresată cîtuși de puțin să-și orînduiască viața, stătea în odăița ei luminoasă, cînta la flaut o muzică inexpresivă, mediocră, își rodea unghiile și citea... Sărmana Soniecika, vai de tinerețea ei senină petrecută pe înaltele culmi ale literaturii universale! — naiva ei fetiță citea numai literatură fantastică, numai și numai fantastică, atît străină cît și sovietică.

Între timp, chemați de sunetele nesigure ale flautului, se adunau la Tania armate de admiratori. Se încingea și aerul din jurul ei, buclele electrizate se înfoiau și produceau mici scîntei la o simplă apropiere a mîinii. Soniecika abia prididea să deschidă și să închidă ușa în urma tinerilor îmbrăcați în pulovere vechi, tricotate cu motive de cerbi colțuroși, în bluze militare sau tunici albăstrui, îmbrăcăminte anacronică pentru elevi de pe la sfîrșitul anilor cincizeci, născocită de vreun bătrîn ministru al Învățămîntului într-un acces de ramolisment nostalgic.

În cartea lui de amintiri publicată la sfîrșitul anilor nouăzeci, care a scos la iveală un talent literar excepțional, Vladimir

A., remarcabil muzician rămas în Europa într-un mod scandalos, în anii în care de partea asta a graniței o asemenea faptă era socotită crimă politică, descrie serile muzicale din odaia Taniei, pianina ei cu corzi drepte și cu sunet minunat, care trebuia zilnic acordată. El amintește cu duioșie de instrumentul vechi care-i dezvăluia muzicianului începător misterioase însușiri. Vorbește despre el de parcă ar vorbi de o rudă bătrînă, moartă de mult, care i-ar fi dat în copilărie plăcinte cu un gust de neuitat, umplute fiecare cu cîte o vișină...

Vladimir A. mărturisește că exact în camera Taniei, a cărei fereastră ingenios așezată dădea spre grădină, spre mărul cu trunchi bifurcat, a acompaniat sunetul firav al flautului Taniei și a încercat pentru prima oară emoția comună a creației, alegînd bucuros să se sinucidă oarecum ca muzician numai ca să-i ofere flautului timid o poziție mai expresivă.

Vladimir A., la vremea aceea un băiețel grăsuliu, semănînd cu un tapir, era îndrăgostit de Tania, iar asta a lăsat urme adînci în viața și în sufletul lui, cele două neveste, prima din Moscova, a doua de la Londra, aparținînd în mod cert aceluiași gen de femeie.

Al doilea interlocutor într-ale muzicii era Alioșa Piterski, cunoscut la Moscova cu această poreclă. Cunoștințelor de muzică clasică ale lui Volodia, Alioșa le opunea libertatea chitarei și mînuirea perfectă a tuturor obiectelor care puteau să scoată sunete, de la muzicuță la cutii de conserve. În plus, era poet și cînta primele cîntece din muzica nouă clandestină, cu o voce de copilandru.

Mai erau cîțiva băieți, mai degrabă spectatori decît participanți, dar și de ei era nevoie pentru că formau auditoriul entuziast de care cele două viitoare celebrități nu se puteau dispensa.

*

În anii tinereții, Robert Viktorovici se găsise și el prins în vîrtejul cîtorva curente mai puțin vizibile, dar acestea erau de alt soi, erau curente de idei. Ideile îi adunaseră pe tineri așa cum îi aduna și Tania cu fluierașul ei. Trebuie amintit că în cercul tinerilor evrei maturizați înainte de vreme, *teen-agers* în accepția modernă, nu se studia marxismul, care nu era la modă în vremurile acelea încordate dinainte de primul război, ci *Sefer-ha-zohari*, „Cartea splendorii", tratatul de bază al

Cabalei. Tinerii aceștia din Podol, o suburbie a Kievului cu populație evreiască, se adunau în casa lui Avigdor-Melnik, tatăl lui Robert Viktorovici, care se învecina perete în perete cu casa lui Schwarzman, tatăl lui Lev Șestov, de care Robert Viktorovici avea să se apropie mai tîrziu, peste douăzeci de ani, la Paris.

Nici unul din băieții aceia, cărora le-a fost dat să supraviețuiască războaielor și revoluțiilor, nu a devenit nici filozof evreu tradiționalist, nici evreu religios. Toți au devenit adepți ai „epicurianismului", adică „liber-cugetători". Unul a devenit teoretician strălucit, dar practician mai puțin realizat, în cinematograful aflat la începuturi; un al doilea a devenit muzician cunoscut; un al treilea, chirurg înzestrat cu mîini binecuvîntate. Toți au supt însă același lapte — entuziasmul tineresc adunat sub acoperișul lui Avigdor-Melnik.

Potrivit bănuielilor lui Robert Viktorovici, tot ce se petrecea în jurul Taniei semăna cu lucrurile care-i umpluseră și lui viața, doar că puse sub semnul altei stihii: stihia femeii, căreia el îi era extrem de ostil, ba chiar mai ostil cînd era vorba de generația decadentă de azi...

El fu primul care observă că vizitatorii întîrziați pleacă uneori de la Tania dimi-

neața devreme. Rămas de-o viață cu obiceiul să se scoale cu noaptea-n cap, trecu la ora șase, din partea casei unde locuiau, în atelierul său de pe terasă, unde îi plăcea să-și petreacă primele ceasuri — cele mai pure, după cum le simțea el —, și observă urme proaspete pe zăpada abia căzută, care porneau de la pridvor și duceau la portiță. Peste cîteva zile le văzu din nou și o întrebă precaut pe Sonia dacă nu cumva sora ei înnoptase acolo. Sonia răspunse mirată că nu, Ania nu înnoptase la ei...

Robert Viktorovici nu apucă să cerceteze, pentru că în dimineața următoare văzu cum traversează grădina un tînăr înalt, într-o scurtă sărăcăcioasă. Nu-i spuse Soniei nici o vorbă despre descoperirea lui. Seara, Soniecika își lăsă capul greu pe umărul soțului, plîngîndu-i-se:

— Nu învață... nu face nimic... la școală e mustrată mereu... Raisa Semionovna... face aluzii murdare la...

Robert Viktorovici o liniști:

— Lasă, Sonia, să fim serioși. Totul e mort și pute... Mai bine să lase naibii școala asta nenorocită. Cui folosește...

— Ei, nu mai spune! Ce-ți veni! se sperie Sonia. Școala e bună.

— Da' potolește-te odată, îi tăie el vorba. Lasă fetița în pace. Dacă nu vrea, nici

nu trebuie. Las' să cînte din fluier, mai bine decît să...

— Și băieții ăștia, Robert. Mă îngrijorează..., porni timidă Soniecika la atac. Mi se pare că unul a rămas la ea toată noaptea. P'e urmă nu s-a mai dus la școală.

Robert Viktorovici nu-i împărtăși Soniei ce constatase de dimineață și se feri să-i răspundă.

De cînd Tania îi făcuse vînt lui Boriska, se pornise o luptă pe viață și pe moarte între cățeii aflați în călduri. Junii plesnind de hormoni se învîrteau în jurul ei insistenți și sîcîitori. Cu cîțiva dintre pretendenți Tania experimentă distracții noi. Comparația îi dădu însă cîștig de cauză lui Boriska, în toate privințele și în toate situațiile.

Spre primăvară devenise limpede că nu va trece în clasa a noua. Bătaia de cap cu școala devenise insuportabilă, iar Robert Viktorovici, fără să-i sufle un cuvînt Soniei, mută actele Taniei la seral, fapt care a atras după sine urmări adînci pentru întrega familie și în primul rînd pentru el însuși.

*

Soarta capricioasă care a pus piciorul în prag și a hotărît fără drept de apel ca

Soniecika să se mărite cu Robert Viktorovici a prins-o și pe Tania în plasă. Obiectul pasiunii ei înflăcărate era Iasia, o fată de optsprezece ani, îngrijitoare la școală și totodată colegă de clasă, o polonezăă micuță cu pielea netedă ca un oușor proaspăt ouat. Prietenia lor s-a legat greu, în penultima bancă. Tania, înaltă și planturoasă, avea mari probleme cu timiditatea și o privea cu adorație pe Iasia, străvezie ca o sticluță curată de farmacie. Iasia era tăcută, răspundea monosilabic la întrebările Taniei, puține la număr, și avea un fel de reținere arogantă. Era fiica unor comuniști polonezi care, siliți de împrejurări, fugiseră de cotropitorii fasciști care încotro: tatăl în Apus, iar mama cu copilul sugar la Răsărit, în Rusia. Mama nu reușise să-și piardă urma într-o țară cu o populație de milioane de suflete și fusese deportată din dragoste față de oameni și de omenire în Kazahstan, unde a pribegit îndurînd mizeria vreo zece ani și a murit fără să renunțe la idealurile ei sublime și nebunești.

Iasia a nimerit într-un cămin de copii, s-a agățat de viață cu o putere ieșită din comun, a scăpat vie și nevătămată, în condițiile în care parcă totul era în așa fel fă-

cut încît sufletul și trupul să moară încet, și a evadat de acolo pentru că s-a priceput de minune să folosească la maximum prilejurile ce i s-au oferit.

Sprîncenele foarte arcuite deasupra ochilor cenușii și botișorul delicat de pisică cereau, după cît se pare, ocrotire, și bineînțeles că s-au găsit destui protectori. Printre aceștia s-au numărat și bărbați, și femei, dar fiindcă Iasia avea o fire independentă, a preferat bărbații, învățînd de la o vîrstă fragedă să tranșeze socotelile cu ei într-un mod convenabil.

Unul dintre ultimii ei protectori, apărut după ce fusese primită într-o mizerabilă școală de meserii pentru copii orfani și după ce fugise de acolo după un plan bine ticluit, a fost Ravil, un tătar gras de patruzeci de ani, însoțitor de vagon, care a dus-o chiar pînă la gara Kazansk din Moscova, de unde ea plănuise să-și înceapă ascensiunea. În buzunarul lateral al sacoșei de piață în carouri avea buletinul scos recent pe numele ei, sustras din cabinetul directorului, și douăzeci și trei de ruble dinainte de reformă, șterpelite în apropiere de Orenburg, de la Ravil, care adormise. Banii furați nu-i frigeau mîinile și asta din două motive: luase foarte puțin din teancul voluminos și, în plus,

se socotea perfect îndreptățită, că doar muncise pentru ei în timpul călătoriei de patru zile.

Ravil nici n-a remarcat lipsa banilor, dar s-a amărît foarte atunci cînd fata n-a venit, așa cum promisese, după douăzeci și patru de ore la vagonul șapte, ca să se întoarcă cu el în Kazahstan.

Cu un zîmbet îngăduitor față de sine, față de prostuța naivă de pînă mai ieri, Iasia i-a povestit Taniei cum înmuiase prosopul cenușiu, luat din tren, în chiuveta de la closetul public din gara Kazansk, cum se dezbrăcase pînă la piele în fața asiaticelor înmărmurite, îngrămădite în locul ăla împuțit, cum s-a șters din cap pînă-n picioare, cum a scos din sacoșa în carouri bluza albă cu volănaș la guler, împăturită în două ziare, păstrată de mult pentru această ocazie, cum s-a îmbrăcat cu ea și cum, aruncînd prosopul în coșul de sîrmă ruginită, a plecat să cucerească Moscova începînd cu primul loc în care a nimerit: renumita piață de lîngă cele trei gări.

În sacoșa în carouri se aflau două perechi de chiloți, o bluză albastră murdară, un caiet cu versuri copiate de mîna ei și un teanc de ilustrate cu actori celebri.

Se ținea tare, era isteață și, de fapt, incredibil de naivă: visa să devină actriță de cinema.

Totul fusese parcă în așa fel orînduit încît ea să ajungă neapărat o prostituată de profesie — lucru care nu s-a întîmplat.

În timpul celor doi ani petrecuți la Moscova a obținut succese importante: viză de flotant și locuință provizorie într-o debara de la școala unde lucra ca îngrijitoare și unde dădea fuga din cînd în cînd binefăcătorul ei Malinin, om în vîrstă cu fața roșie-vînătă, prin care avusese norocul să primească toate darurile astea vremelnice. Vizitele lui Malinin erau scurte, pentru Iasia nu reprezentau deloc o povară, iar pentru el erau cam plictisitoare; dar cum murea să ia șperț de oriunde și pe desupra mai era și escroc, iar de la Iasia nu avea nimic de luat, a trebuit să ia ce i se dădea.

Chiar aici în debaraua asta, pe o saltea de sport care ținea cu succes loc de pat, i-a spus Iasia Taniei povestea vieții ei. Tania a pus totul la suflet, trecînd printr-o stare complicată și intensă de compătimire, invidie și rușine pentru traiul ei îmbelșugat, fără nici o rază de lumină. Iasia, care povestise tot ce-și amintea despre ea cu răceală, cu date precise și amănunțite,

s-a pomenit dintr-o dată că își vede întreaga viață ca și cum nu ea ar fi fost la mijloc ci altcineva, și în clipa aia și-a urît atît de tare trecutul încît a rupt definitiv cu el, nemaispunînd nimănui niciodată adevărul. Își inventă un trecut nou, cu o bunică aristocrată, cu o moșie în Polonia și cu rude de origine franceză, care mai reapăreau din cînd în cînd în viața ei, ca dracul din cutiuță, la timpul potrivit...

În afară de debaraua Iasiei, în școală mai era o încăpere ocupată de profesoara de limbă și literatură rusă, văduva de război Taisia Sergheevna. Ea dezaproba vehement vizitele lui Malinin, dar lucrul ăsta n-a împiedicat-o să-și lase copiii mici în seama Iasiei și s-o pună la tot felul de treburi. Pentru toate aceste servicii ca între vecine, Iasia avea voie să folosească dulapul pentru cărți al profesoarei și să lipsească de la lecțiile de literatură. Taisia Sergheevna prefera ca Iasia să stea în timpul ăsta cu copiii.

După ce termina orele de serviciu, Iasia se întindea pe salteaua de sport cu miros de transpirație și învăța pe de rost fabulele lui Krîlov, fără de care era imposibil să intri la vreo școală de teatru. Sau citea cu voce tare din Shakespeare, de la primul

la ultimul volum, sau rostea în șoaptă, pe un ton tragic, toate replicile rolurilor feminine — de la Miranda, fiica lui Prospero, la Marina, fiica lui Pericle.

Profesorii de la școala serală, extenuați încă înainte de prînz de lecțiile cu cei mici, frații elevilor de la seral, nu prea îi hărțuiau cu învățătura pe aceștia din urmă. De altminteri, jumătate din clasă o formau milițienii de la căminul din apropiere, bărbați tineri, obosiți, care moțăiau liniștiți în semiîntunericul din clasă, primeau note de trei și plecau să învețe cu succes mai departe, unii ca juriști, alții pe linie de partid... Iasia era singura din clasă pentru care banca era făcută parcă pe măsură, restul elevilor stăteau înghesuiți în strungile de lemn inventate special ca să-i chinuie pe cei mici...

Planturoasă, cu gesturi bruște, Tania se mișca tumultuos, cu libertatea unui mînz sălbatic. Cînd se așeza, urnea banca din loc, încît Iasiei îi sălta ușor capul. Aceasta, în schimb, ieșea din bancă fără zgomot, ridicînd capacul pupitrului și strecurîndu-se cu o mișcare delicată a șoldurilor. Se îndrepta spre tablă trecînd prin locul îngust dintre bănci, cu partea de jos a corpului rămasă un pic în urma celei

de sus, și abia își aducea piciorul dindărăt, parcă încremenit în vîrful degetelor, iar genunchii și-i mișca de parcă ar fi împins cu ei o rochie lungă de seară dintr-un material greu, și nu o fustiță ponosită. Și talia ei avea o linie deosebită, și fiecare parte a trupului avea mișcarea ei proprie, și toate la un loc — și jocul imperceptibil al sînilor, și mișcarea legănată a șoldurilor, și ritmul special al gleznelor — așadar toate la un loc nu erau poze căutate cu ostentație de o cochetă, ci erau însăși muzica trupului de femeie care cere să fie luat în seamă și admirat. Ciurilin, milițianul cu fața mare cu urme negre de praf de pușcă, trecut de prima tinerețe — împlinise de altfel treizeci de ani —, clătina din cap în urma ei și mormăia:

— Ia te uită...mmm...

Nu prea se înțelegea ce vroia să spună cu mîrîitul ăsta, dacă îi e scîrbă sau dacă e încîntat. De altfel, Iasia s-a ținut tare și, în afară de mîrîitul lui Ciurilin, milițienilor nu le-a prea mers cu ea.

Seara, în drum spre casă, Tania traversa noaptea parcul întunecos și imita mersul Iasiei, tot încercînd să intre în ritmul muzicii ei cu genunchii, cu șoldurile, cu umerii; întindea gîtul înainte, își mișca

încet piciorul de dinapoi, își legăna șoldurile. Avea impresia că statura înaltă o împiedică să se miște la fel de frumos și atrăgător ca Iasia, și chiar avea dreptate, mergea adusă de spate. „Are în ea ceva de elf", gîndea Tania și, sătulă de exercițiile de mișcare și de balet, gonea spre casă aruncîndu-și picioarele lungi în toate părțile, dînd dezordonat din mîini, cînd din dreapta, cînd din stînga, ridicînd brusc capul în sus, dîndu-și pe spate părul lipit de la umezeala nopții. Iar Robert Viktorovici, care ieșea adesea s-o întîmpine la ora aceea tîrzie, o recunoștea de departe după mersul dezordonat și zîmbea privind forța și mișcările fără noimă ale fiicei lui, cu o jumătate de cap mai înaltă decît el.

Le plăcea amîndurora să se întîlnească seara în parc, să întărească înțelegerea tacită dintre ei, să se alieze conspirînd în taină împotriva Soniecikăi. Robert Viktorovici o făcea dintr-o aroganță înnăscută, Tania, pentru că era tînără și pentru că-i moștenise trufia. Amîndoi aveau pretenția că aparțin celei mai înalte elite intelectuale, lăsînd munca de jos în seama Soniecikăi.

Soniecikăi nici nu-i trecea prin minte să se plîngă de soarta ei amărîtă, să-i pizmuiască pe cei aflați în sfere înalte: spăla farfuriile și cratițele pînă străluceau, punea mult zel și pasiune cînd gătea, consulta rețetele de la sora ei din cartea de bucate a Elenei Molohovț, copiate cu cerneală violetă care se întindea pe hîrtie, fierbea cazane de rufe, le scrobea și le clătea cu albastreală. Citeodată Robert Viktorovici se uita cu atenție pe deasupra spinării ei late la sineală, la săpunul de rufe dat pe răzătoare, la fasole, la gris, și cu spiritul lui ascuțit constata în sinea lui că Sonia se pricepea de minune să facă adevărată operă de artă din treburile casnice și că pe deasupra le făcea și cu convingere. „Deșteapta mai e furnica...", îi venea în minte pentru o clipă, și închidea ușa de la terasa încălzită, unde se aflau hîrtia încă nefolosită, aspră, albul de plumb, și alte cîteva lucruri, puține la număr, pe care le accepta pentru exercițiile de desen respectate cu sfințenie.

Tania nu avea nici în clin nici în mînecă cu treburile casnice ale mamei. Trăia acum învăluită în cețurile dragostei. Se scula dimineața, zăcea o grămadă visînd cu ochii deschiși, închipuindu-și-o pe la-

sia, sau pe ele două în clipe captivante; i se năzărea ba că aleargă pe cai albi pe o pajiște cu iarbă tînără, ba că plutesc pe Marea Mediterană, de pildă, la bordul unui iaht.

Libertatea și chiar lipsa de jenă cu care trata cele naturale și sacre făcuseră ca instinctele ei să cam greșească drumul, astfel încît, împărțind cu băieții bine făcuți bucuriile plăcerilor trupești, sufletul îi tînjea totuși după o relație mai pură, o unire, o contopire, o dragoste nețărmurită. Își închipui că Iasia o alesese pentru sufletul ei, și acum își frămînta mintea ca să găsească motive raționale pentru alegerea asta, s-o justifice.

— Vai, mamă, Iasia pare slabă, aeriană, dar e puternică... e uluitoare! se entuziasma Tania povestindu-i mamei despre noua ei prietenă, despre viața cumplită din căminul de copii, despre fuga ei de acolo, despre bătăi, despre victoriile ei. În întîmplările povestite Taniei, Iasia, prudentă din fire, se ferise să-i vorbească despre unele lucruri: că mama fusese deportată, că de copilă își vînduse trupul pe o nimica toată, că avea obiceiul să fure te miri ce și mai nimic.

Numai că Soniecikăi îi erau de ajuns cele povestite pentru ca să-și plece urechea la suferințele copilei și să ghicească ceea ce pentru Tania rămăsese o taină. „Sărmana de ea, sărmana fetiță" — o compătimi în sinea ei Sonia. „Și Tanieciika noastră ar fi putut s-ajungă ca ea, de vreme ce s-au petrecut atîtea."

Îi veniră în minte nenumăratele întîmplări cînd Dumnezeu îi ferise de moartea înainte de vreme: cînd l-au aruncat pe Robert din trenul de Aleksandrov, cînd o grindă s-a prăbușit cu zgomot în clădirea în care lucra și jumătate din camera de unde abia ieșise se umpluse cu cărămizi vechi, aproape negre, din chirpici, cînd fusese cît pe-aci să moară în spital, pe masa de operație, din cauza unei apendicite purulente... „Sărmana fetița", oftă Soniecika, și fetița necunoscută lua pentru ea chipul Taniei..

*

Pînă în ziua de Anul Nou Tania n-a reușit s-o convingă pe Iasia să vină la ea în vizită. Ridicînd din umeri, Iasia s-a tot împotrivit, s-a tot codit, dar n-a lămurit-o de ce o refuză cu atîta încăpățînare.

Lucrurile însă stăteau cam așa: p
sia pusese de mult stăpînire o presimți-
re puternică și tulbure că în curînd i se
vor deschide noi orizonturi promițătoa-
re, și pentru asta își pregătise în taină și
cu migală vizita, ca un comandant de oști
înaintea bătăliei hotărîtoare, punîndu-și
în ea speranțe foarte nelămurite.

A cumpărat de la magazinul „Textile"
de la porțile Nikitski o bucată de tafta rece
la pipăit, de un roșu opărit, care-ți lua ochii,
și și-a cusut din ea, noaptea tîrziu, o rochie
elegantă cu tigheluri mărunte pe mîneci;
a cusut în liniște și singurătate, concen-
trată, rugîndu-se parcă, așa cum o feme-
ie însărcinată se teme puțin să coasă din
vreme hăinuțele pentru copilul nenăscut
ca să nu-l deoache, să nu compromită ac-
tul însuși al ivirii lui pe lume.

Își făcu apariția la ora douăsprezece,
în ziua de treizeci și unu decembrie, la
masa pusă, la care ședeau prietenul din
Barbizon și poetul Gavrilin, și, în plus, un
regizor cu nas de pasăre și gură de broas-
că. Nici măcar nu apucase să le priveas-
că bine chipurile, care dădeau multe de
înțeles, și jubila deja în sinea ei simțind
că nimerise ținta, că mărul fusese savu-
rat încă înainte de a fi mușcat. De bărba-

ții aceștia, tocmai de aceștia, bărbați maturi, pe picioarele lor, avea ea nevoie ca să se avînte, ca să zboare, ca să obțină victoria deplină și definitivă.

Aruncă o privire duioasă și recunoscătoare înspre Tania, care o întîmpinase strălucind de bucurie, cu obrajii îmbujorați, ușor fardați. Pînă în ultimul minut Tania nu fusese sigură că Iasia va veni, iar acum se mîndrea cu frumusețea Iasiei ca și cum ea însăși ar fi inventat-o, ar fi desenat-o. Rochia de mătase a Iasiei avea un foșnet plăcut abia auzit, părul ei blond, tăiat drept, cădea greu pe umeri, ca o masă compactă, de parcă ar fi fost modelat dintr-o rășină transparentă, aidoma cu părul Marinei Vlady din filmul *Vrăjitoarea*, care făcuse vîlvă în anul acela. Rochia avea un decolteu adînc și sînii lipiți unul de altul formau o linie delicată în jos, talia Iasiei părea trasă prin inel, gleznele erau fine față de pulpele solide, iar încheieturile mîinilor păreau foarte subțiri din cauza antebrațelor un pic cam umflate. Chiar că arată ca o sticluță grațioasă, nici vorbă să fie ca o chitară grosolană, remarcă în treacăt Robert Viktorovici în sinea lui.

Soniecika avea un aer ușor dezamăgit Mai devreme compătimise soarta grea a

prietenei Taniei și acum nu era pregătită defel ca în loc de o amărîtă de Cenușăreasă soioasă să vadă o mîndrețe de fată, dichisită, cu ochii încondeiați, o frumusețe slavă în toată puterea cuvîntului, radioasă, care te atragea ca un magnet.

Iasia răspundea laconic, ținea ochii în jos, pînă în clipa cînd își ridica brusc genele îngreunate de rimel, ca să rostească, anume ca să rostească, cu o intonație smerită de regină moștenită de la răposata ei mamă: „Mulțumesc, nu, mulțumesc, da…" O ureche sensibilă ar fi deslușit în răspunsurile ei, puține la număr, accentul polonez, consoanele alea aglutinate „v" și „l".

Soniecika îi punea înduioșată mîncarea în farfurie. Iasia suspina, protesta, pe urmă mînca totuși și piciorușul de rață, și încă o porțioară de piftie, și salată cu crabi.

— Mai mult nu mai pot, vă mulțumesc, îi spunea Iasia cu grație, aproape implorînd-o, iar Soniecika tot nu-și putea înfrîna compasiunea: „E orfană, sărmana fetiță, căminul de copii… Doamne, cum e cu putință așa ceva…"

Aleksandr Ivanovici din Barbizon se apucă să cînte cu glas cernit de diacon

arii din opere în limba italiană, iar Gavrilin, care se îmbătase, imita cu un umor nebun un cățel care se caută de purici. Își dădea ochii peste cap, mîrîia, cînd înfuriat, cînd fericit, își strecura capul la subsuoară, îi făcea pe toți să rîdă cu lacrimi pînă nu mai puteau. Robert Viktorovici zîmbea, dinții proaspăt puși îi străluceau, iar ochii aveau și ei lucîri de metal.

La ora trei apăru și Aliosa Piterski, admiratorul înfocat al Taniei, care mai tîrziu avea să ajungă celebru și care, de altfel, încercase deja pe pielea lui celebritatea Veneze cu un săculeț cu iarbă cenușie, era unul dintre primii amatori ai desfătărilor aduse din Asia pe malurile Nevei. Fără nici un pic de sfială, Alioșka scoase chitara din husă și cîntă cîteva cîntece triste-hazlii, cîteva vesele, făcînd grimase furioase, nestăpînite, și lățindu-și gura de copilandru ca un bufon de la bîlci.

Alioșa era îndrăgostit de Tania, Taniecika de Iasia, iar Iasiei, în această noapte a noului an, îi căzuse cu tronc cămașa Taniei. Spre dimineață, după ce musafirii se împrăștiară care-ncotro și după ce fetele o ajutară să strîngă masa, Sonia o opri pe Iasia să doarmă în odaia nelocuită de pe

colț, unde Robert Viktorovici, intrat să caute un sul de hîrtie gri, dădu peste ea.

În casă era liniște. După ce strînsese în urma musfirilor, Sonia plecase la sora ei, iar Tania se culcase în odăița ei luminoasă. Iasia, pe care o trezise scîrțîitul ușii, deschise ochii și urmări un timp destul de îndelungat cum Robert Viktorovici se foiește după dulap, cum drăcuie în șoaptă. Îi privea spatele și se tot chinuia să-și amintească cu ce actor american seamănă. Mai văzuse o față ca asta, văzuse un cap asemănător cu părul argintiu tuns scurt în revista poloneză *Pszeglend artisticen*, pe care o citise cu atenție din scoarță în scoarță. Nu-și putea însă aminti nicicum numele actorului, dar avea impresia că pînă și cămașa americanului ăluia era aceeași, cu pătrățele mari și rare.

Se așeză pe pat. Patul scîrții. Robert Viktorovici se întoarse. Din cămașa de noapte uriașă a Soniei îl privea un cap mic cu părul deschis la culoare, luminos, așezat pe un gît scurt. Fata își linse buzele, zîmbi, trase de mînecile cămășii și cămașa alunecă încet în jos, pe lîngă grumaz. Mișcă piciorul și aruncă pe podea plapuma, se ridică în picioare, și cămașa uriașă căzu ușor pe jos. Alergă cu tălpile mici pe po-

deaua vopsită, rece, spre Robert Viktorovici, îi luă din mîini sulul de hîrtie găsit în cele din urmă și, ca și cum ar fi luat locul acestuia, se pomeni în brațele lui.

— Numai o dată, și repede, spuse zîna profesionistă fără nici o fărîmă de cochetărie, așa cum îi spunea de regulă binefăcătorului ei, milițianul Malinin. Numai că în cazul lui Malinin știa de ce procedează așa; aici însă nu era vorba nici de avantaje, nici de socoteli de bani. Așa că nici ea nu știa de ce. În chip de recunoștință pentru că avea un adăpost... și pe deasupra, strașnic mai semăna cu actorul acela, cu actorul ăla american, celebru, Peter O'Toole, fir-ar să fie ..

Pur și simplu nici nu-i trecuse prin cap că bărbatul poate refuza să intre în gratiile ei, că putea respinge dovezile ei de bunăvoință și recunoștință. Micuță, strunjită parcă din cel mai alb și cald lemn, își ținea fețișoara solemnă îndreptată spre el.

Dîndu-se îndărăt, aproape atingînd dulapul, el spuse aspru:

— Imediat sub plapumă, să nu răcești!

Ieși din cameră uitînd să ia sulul de hîrtie. Nu mai văzuse în viața lui un trup cu o asemenea strălucire — ca de metal, ca lumina lunii.

Iasia se înveli cu plapuma care nu apucase să se răcească și într-un minut adormi. Dormi cu poftă, și își visă încîntată somnul de-acasă, dintr-un cămin ocrotitor, visă și cămașa de noapte a Soniei, pe care n-o mai îmbrăcase, ci și-o pusese sub obraz, și care răspîndea o adiere venită din rai.

Robert Viktorovici, pișcat parcă de ceva, umbla prin odaia vecină zgribulit de frig și dădea din cap. Amurgise devreme, crepusculul primei zile din an privea pe fereastră, și Sonia tot nu venise, și Tania nu mai cobora odată pe scara care scîrțîia. Deschise precaut ușa de la camera de pe colț, se apropie încet de pat. Copilița se învelise aproape de tot, numai ceafa blondă era descoperită. Își afundă palmele subțiri sub plapuma caldă. Iar mîinile nu întrerupseră visul Iasiei, nu-l vătămară. Iasia se întoarse în întîmpinarea mîinilor lui, și încă o viață, ultima, începu pentru Robert Viktorovici.

■

Pe seară se lăsă un ger pe cinste, ca de Anul Nou. Pe masă zăceau împrăștiate resturile uscate de mîncare din ajun. Robert Viktorovici nu se atinse de ele. Min-

carea îi făcea greață. Își aduse aminte de părinții lui, oameni cu scaun la cap, care puneau pe foc resturile de la Paște ca să nu păcătuiască...

Soniecika amesteca fără rost cu o linguriță ceaiul fără zahăr și se tot codea să-i spună ceva soțului, negăsind cuvintele potrivite.

Dus pe gînduri, Robert Viktorovici se pomeni năpădit de o senzație surdă de fericire al cărei ecou înăbușit îi răsuna în inimă, între coastele bătrîne, și încercă să-și aducă aminte cînd a mai simțit așa ceva.. De unde venea sentimentul ăsta ciudat de lucru deja trăit... Parcă simțise ceva asemănător în copilărie, cînd, după ce se bălăcise pe săturate în apa tulbure a Niprului, ieșise anevoie la mal pe nisipul fierbinte care scîrțîia sub picioare, se îngropase în el și se încălzise în baia de nisip pînă cînd îl luase cu fiori între coaste . și îi mai veni în gînd încă o amintire de-o clipă din copilărie: cînd micul Ruvim, băiatul lui Avigdor, care peste ani avea să devină Robert Viktorovici, ieșise noaptea să facă pipi și, dîndu-și capul pe spate, văzuse cum stelele de pe cer se uită la el de sus cu niște ochi vii și curioși, și cum dintr-o dată se aude un zgomot surd

repetat, iar cerul se acoperă cu o mantie în dungi, și cum se făcea că el, copilul mic, luase în mîini toate frîiele universului, și la capătul fiecăruia dintre ele suna ascuțit un clopoțel, și cum în toată această uriașă cutie de rezonanță el era buricul pămîntului, și lumea toată îi simțea bătăile inimii, îi simțea fiecare suspin, asculta cum îi curge sîngele prin vine și cum se împrăștie urina caldă... și Ruvim își lăsă în jos cămașa de noapte suflecată, ridică încet mîinile în sus ca și cum ar fi dirijat orchestra cerului... Muzica îi pătrunse în tot corpul, un val cald îi trecu prin coaste...

Uitase, uitase muzica asta, doar amintirea ei nu se șterse din memorie atîția ani...

— Robert, las-o pe fata asta să stea la noi. Camera de pe colț e liberă, spuse cu voce scăzută Soniecika și încetă să mai miște lingurița în pahar.

Robert Viktorovici se uită surprins la nevastă-sa și spuse ce spunea de obicei cînd venea vorba despre lucruri care nu-l priveau aproape deloc:

— Dacă tu crezi că e necesar, Sonia. Fă cum găsești tu de cuviință.

Și se duse în camera lui

Iasia se instală în locuința Soniecikăi. Prezența ei tăcută și simpatică îi făcea plăcere Soniei și îi mîngîia orgoliul — să oferi adăpost unui orfan era „mițva", era o faptă bună, iar pentru Sonia, care devenise o dată cu trecerea anilor din ce în ce mai sensibilă la originea ei evreiască, acest lucru însemna în același timp și bucurie, și un mod agreabil de a-si îndeplini datoria.

Se trezi că-și amintește de șabat, de ritualurile care statorniciseră rînduielile vietii de zi cu zi a strămoșilor ei, de tot cortegiul de obiceiuri, de masa trainică cu picioare solide, acoperită cu o față de masă festivă apretată, cu lumînări, de pîinea de casă și de misterul din ajunul șabatului care învăluia fiecare casă de evreu. Ruptă de viața aceea patriarhală, Sonia își plasase întreg entuziasmul său vag religios în agitația ce domnea în bucătărie și în grijile legate de mîncare, de carne, de ceapă și morcovi, de șervetele de masă albe, apretate, de aranjatul mesei, unde pune sosiera, unde pune suporturile pentru cuțite, cum așază farfuriile, la dreapta, la stînga. Le așeza pe toate așa cum dictau canoanele noi, burgheze, altele decît

cele vechi. Numai că Sonia nu-și dăduse încă seama de asta.

În ultimii ani, ani de bunăstare aproximativă, pe nepusă masă, Sonia începuse să fie nemulțumită că familia ei e prea mică și suferea în taină că nu-i fusese dat să nască mulți copii așa cum se statornicise obiceiul în neamul ei. Cumpărase și iar cumpărase de toate, cumpărase sosiere din metal desperecheate și farfurii englezești de faianță la prețuri de poveste, ridicol de mici, în consignația de pe Nijniaia Maslovka, pregătindu-se parcă pentru odraslele multe care vor veni de la fiica ei, Tania.

Religia Soniei avea, ca și Biblia, trei capitole. Numai că în loc de Tora, Nebiim și Ketubim erau Primul, Al doilea, Al treilea.

Faptul că Iasia stătea cu ei la masă îi dădea Soniei iluzia că i s-a mărit familia și, pe lîngă asta, chiar că era o prezență decorativă; atît de natural și de drăguț se purta, încît lăsa impresia că nu mănîncă mai nimic, deși murea de poftă și mînca pînă o apuca o oboseală caraghioasă, pentru că foamea din copilărie nu-i dădea pace. Lăsîndu-se pe speteaza scaunului gemea încetișor:

— Vai, mătușă Sonia! A fost tare bun... Iar m-am umflat...

Iar Soniecika zîmbea blajin și punea pe masă bolurile scunde cu compot.

*

Au trecut două luni. Așa cum îi era firea, Iasia se purtă cu tact și se oploși ca o pisică, puse stăpînire pe odaia din colț și, mai mult decît atît, ajunse să fie tratată în familie aproape ca o rudă.

Dimineața devreme alerga la școală să spele coridoarele austere și closetele îmbibate de urină, iar seara mergea împreună cu Tania la aceeași școală. Uneori nu mai ajungeau pînă acolo, chiulind de la lecțiile ținute cum dădea Dumnezeu de niște profesori adormiți. Se aveau ca surorile, însă Tania, ceva mai tînără, fără să bage nimeni de seamă, își luă rolul de soră mai mare o dată cu venirea Iasiei în casa lor, iar iubirea ei pentru Iasia încetă să mai fie atît de entuziastă și de intensă.

Adeseori fetele se duceau în camera luminoasă a Taniei. Tania se așeza în poziția lotus, cînta fals din flaut, iar Iasia, făcîndu-se ghem la picioarele ei, citea în șoaptă, un pic cam șîșîită, din piesele ui-

tate ale lui Ostrovski. Se pregătea pentru școala de artă dramatică.

Pasiunea Iasiei pentru lectură o înduioșa pe Sonia. Și, mai mult decît atît, i se părea că împreună cu Iasia Taniecika era părtașă la marea cultură. În privința asta însă se cam înșela.

Chiar dacă fetele vorbeau despre cîte ceva, Iasia se complăcea mai ales în rolul de participant politicos. Asculta poveștile despre aventurile amoroase ale Taniei fără prea mare interes și fără să se implice. Entuziasmul prietenei ei îi era cu desăvîrșire străin, iar Tania greșea cînd punea nepăsarea Iasiei pe seama încercărilor nenumărate prin care trecuse comparîndu-le cu experiența ei insignifiantă. Nici prin cap nu-i trecea că Iasia fusese scutită încă de la doisprezece ani de dorința imperioasă de a lăsa ca trupul ei, total nepăsător, să fie pătruns de „sculele lor scîrbavnice".

Simpla prezență a Iasiei în casă îl storcea de vlagă pe Robert Viktorovici. Își amintea de ceea ce se întîmplase în odaia de pe colț în prima zi din anul nou ca de o lucrare a diavolului, de parcă ar fi

fost un vis al altcuiva pe care el îl spiona fără să fie văzut. Acum o accepta pe Lasia numai așa, ca s-o examineze pe furiș, ca să-și desfete hoțește ochii cu albul odihnitor al trupului ei și să se topească la focul poftei tinerești. Nu lăsa să-i scape nici cel mai mic gest față de Lasia, iar asta nu pentru că nu i-ar fi dat pace niscaiva mărunte motive de natură morală. Pofta era a lui, femeia însă nu, și mai mult decît atît, nici n-ar fi putut să-i aparțină pentru că Sonia își dăduse toată silința s-o așeze o dată pentru totdeauna pe Lasia pe același loc cu fiica lor.

Privea cu ceasurile pe fereastră albul zăpezii care își modifica discret culoarea din cauza luminii și a umezelii, fixa cu privirea partea albă ca de metal topit a cănii de faianță, rămășițele de hîrtie albă rugoasă de pe masă, se uita la bucățile de ghips în nuanțe de alb palid în care abia dacă se zăreau în relief corpurile literelor dintr-un alfabet străvechi.

La sfîrșitul celei de-a doua luni se reapucă de pictură, după douăzeci de ani de exerciții în lagăr în care făcuse atîtea copii pretențioase după fleacuri anoste.

Acum toate tablourile, fără excepție, reprezentau naturi moarte în alb, în ele se

întrupau ideile despre esența albului la care Robert Viktorovici trudise din greu, despre forma și structura albului cu care începe pictura și care o aservește; stilul și limbajul plastic, într-un cuvînt expresia plastică a albului, erau zaharnițele de porțelan, ștergarele albe cu țesătura aidoma vafelor de napolitană, sticla cu lapte și tot ceea ce unui privitor obișnuit îi dă impresia de alb, dar care pentru Robert Viktorovici însemnase un drum chinuitor în căutarea idealului și a misterului.

Odată, cînd iarna deja se urnise din loc, iar splendoarea albă a zăpezii din parcul Petrovski pălise făcîndu-se în cele din urmă nevăzută, se întîmplă ca, într-o dimineață devreme, să iasă amîndoi în același timp în pridvor: Robert Viktorovici cu două cadre de lemn și cu un sul de hîrtie groasă și Iasia cu o gentuță roșie de pînză în care erau aruncate două manuale de școală.

— Țineți asta, vă rog. Și-i puse în mîini sulul cu senzația tulbure că undeva i se mai întîmplase ceva asemănător care se consumase într-o clipă.

Iasia se grăbi să tragă spre ea sulul ca el să poată apuca mai bine cadrele de lemn.

— Poate c-ar fi bine să vă ajut să le duceți, propuse fata cu ochii plecați.

El tăcu, ea își ridică ochii, și pentru prima dată de cînd locuiau împreună sub același acoperiș Robert Viktorovici, cu pupilele mărite, cu o privire pătrunzătoare, își afundă privirea în ochii ei senini. Dădu din cap în semn că da, ea își plecă în chip aprobator capul acoperit cu o basma albă pufoasă și porni cu pași de vrăjitoare în spatele lui, călcînd cu șoșonii mici de cauciuc pe urmele lăsate de el.

Cît dură drumul, de altfel scurt, Robert Viktorovici nu se întoarse deloc. Mergînd așa, unul după altul, ajunseră la intrarea unei clădiri cu mai multe etaje, unde pe coridoarele lungi, ușă lîngă ușă, se făurea arta socialistă prin muncă salariată, harnică și pricepută; din cînd în cînd, de-a lungul coridoarelor posomorîte erau purtate sculpturile masive care-l înfățișau în diferite variante pe gigantul gîndirii cu capul pleșuv...

Sprijinindu-se cu spinarea de monumentul de granit și ținînd stîngaci cu piciorul ușa de la atelier, o lăsă pe Iasia să treacă înainte. În clipa cînd ușa se închise cu zgomot în urma lor, simți niște palpitații înăbușite, putemice, dar nu în piept

ci undeva adînc, în stomac. Palpitațiile urcau din stomac în sus ca soarele la orizont, un vuiet ca de mare îi cuprinse tot capul, tîmplele, chiar și vîrfurile degetelor. Potrivi suporturile de lemn și luă sulul din mîinile Iasiei. Deodată își aminti cînd se întîmplase acel ceva asemănător.

Zîmbi și atinse cu mîna puful jilav al basmalei, iar ea începu deja să-și desfacă cu dexteritate nasturii mari de la paltonul cusut dintr-un pled vechi de ea și de Soniecika multe seri de-a rîndul. În anul acela aveau mare căutare nasturii mari. Și fusta și bluza aveau o mulțime de nasturi maro și albi, iar ea, după ce își scoase paltonul, începu serioasă și atentă să-i scoată unul cîte unul prin butonierele tivite cu grijă.

Palpitațiile puternice, care atinseseră cota de alarmă și care pătrunseseră pînă și în ungherele ascunse ale celor mai mici capilare, se potoliră dintr-o dată, și, într-o tăcere care ar fi înmărmurit pe oricine, Iasia se așeză în fotoliul rupt și își strînse piciorușele cu pulpele îndesate. Apoi își eliberă părul legat în vîrful capului cu un elastic și începu să aștepte clipa cînd el va ieși din uluiala ce-l cuprinsese și se va înfrupta din fleacul acela de care ei nici nu-i păsa...

Din ziua aceea Iasia dădea fuga la atelier zi de zi. Înfocată și ciudat de tăcută mai era și povestea lor de dragoste. De obicei, ea venea, se așeza în fotoliul pe care pusese stăpînire o dată pentru totdeauna și-și desfăcea părul. El punea ceainicul pe plită, pregătea un ceai tare, arunca cinci bucățele de zahăr într-o cană albă emailată — cu mintea tot la viața petrecută la căminul de copii, ea nu reușise încă să se sature de dulce — și așeza în fața ei o zaharniță albă de porțelan, pentru că bea ceaiul nu numai cu zahărul pus înăuntru, ci și cu bucățele de zahăr pe care le sugea.

Cît timp ea își bea încet siropul, el o privea îndelung și se adîncea în albul ei, care strălucea înaintea ochilor lui mai tare decît curcubeul pe fondul peretelui gol de un alb mat. Și emailul lucios al căniii mari de bucătărie în mîna ei trandafirie dar totuși albă, și căpățîna de zahăr sfărîmată în bucăți mici de cristal, și cerul alburiu care se zărea dincolo de fereastră — toată gama asta cromatică se potrivea de minune cu fețișoara ei ca un ou alb, o minunăție de alb, cald și viu, iar chipul ăsta dădea tonul general din care se năștea totul, creștea totul, jucîndu-se

și cîntînd despre misterul albului cadaveric și al albului viu.

El o admira, iar ea simțea asta și se fandosea în fața lui, înduioșată și cu un dram de mîndrie femeiască, își gusta din plin puterea nelimitată, pentru că știa una și bună: că dacă îi va spune în felul ei, ca un copil obraznic, „Vrei un pic?", el va da din cap și o va duce pe divanul acoperit cu un covor vechi, ba nu, va fi altfel, își va holba sărmanul ochii la ea, prostănacul, caraghiosul, omul aparte, și o va iubi nebunește...

„Nebunește", repeta în sinea ei, și un zîmbet trufaș abia îi mișca buzele, și el îi simțea triumful prostesc, și cu toate astea o privea și iar o privea, pînă cînd ea îi spunea:

— Hai, gata...M-am dus...

Nu-i punea niciodată întrebări și nici ea nu povestea nimic. Nu-i vorbă că nici nu era nevoie. Atracția nemărginită pe care o avea pentru ea, ca de altfel și dorința ei permanentă de a fi alături de el nu aveau nevoie de confirmări verbale. În prezența lui ea simțea că și-a realizat cariera pe care și-o plănuise: să fie bogată, frumoasă și liberă. Pînă și liceul de artă dramatică devenise inutil.

Pe la mijlocul lui aprilie Robert Viktorovici a început să-i facă portretul. Mai întîi unul cu un ceainic și cu flori albe, pe urmă altul. Așa a apărut o galerie întreagă de portrete în alb, încît unul dispărea în umbra celuilalt, după care reapărea în față, și toate chipurile astea păreau legate între ele ca într-o iluzie optică.

Robert Viktorovici picta repede. Nu se putea spune că picta după natură, cu toate că ea se afla acolo, lucru important de altfel pentru pictor. Era ca și cum s-ar fi pătruns de ea și acum nu mai avea nevoie decît s-o privească înăuntrul lui, în locul acela tainic. Lucra cît era ziua de lungă, își petrecea din ce în ce mai mult timp la atelier. Îi plăcuse și înainte să vină aici dis-de-dimineață, dar acum rămînea deseori și nopțile.

Și taman acum, cînd Robert Viktorovici se rupsese aproape de tot de casă, cînd începuse să-și aranjeze temeinic viața în atelier, cînd însuși atelierul devenise locul de codoșlîc și culcușul moale pentru amanta lui tăcută, deasupra casei din parcul Petrovski se adunară nori negri.

Locuința lor urma să fie demolată. Discuțiilor interminabile, demersurilor insistente dar neconvingătoare, le puse

capăt într-o bună zi o porcărie de hîrtie cu o ștampilă ștearsă de ploaie, în care locatarii erau înștiințați că li se va demola casa iar ei vor fi mutați. Hîrtia nu le fusese adusă de cineva, așa cum se întîmplă de obicei în asemenea cazuri, ci fusese trimisă prin poștă. După sosirea poștei de dimineață, pe la prînz, Sonia găsi în cutia poștală hîrtia cu vestea de rău augur.

Ținînd-o strîns în mîini, alergă la atelier unde nu prea obișnuia să vină, respectînd interdicția neexprimată ca atare, dar subînțeleasă. Robert Viktorovici era singur, lucra. Sonia se așeză în fotoliul care trosni sub ea. Bărbatul stătea tăcut în fața ei. Sonia privi îndelung pînzele pictate cu femei palide, albe, și înțelese imediat cine era adevărata regină a zăpezii. Și Robert Viktorovici înțelese că ea pricepuse. Și nu-și spuseră nimic unul altuia.

Sonia tăcu o vreme, pe urmă puse pe masă hîrtia cu vestea tristă și ieși din atelier. Se opri înmărmurită în prag. I se păru că de jur-împrejur ar trebui să fie zăpadă, or nici pomeneală de așa ceva: pe stradă se mișca în valuri unduitoare o iarbă de mai, în toate nuanțele de verde, iar clinchetele lungi ale tramvaielor răspundeau la chemarea verdelui.

Mergea spre casă, spre căminul ei drag și fericit, pe care nu se știe de ce trebuiau să-l demoleze grindă cu grindă, și lacrimile îi curgeau pe obrajii lungi, zbârciți, și șoptea în neștire cu buzele uscate de tot:

— De mult trebuia să se întîmple, de mult... am știut întotdeauna că nu poate să fie... că nu putea să fie..

Și în cele zece minute cît merse spre casă își dădu seama că cei șaptesprezece ani de fericire conjugală s-au dus, că nimic nu-i mai aparține, nici Robert Viktorovici — dar cînd și cui i-a aparținut el cu-adevărat? —, nici Tania care-i altfel, nu seamănă deloc cu ea, are poate ceva din partea tatălui, sau din partea bunicului, dar nu e timidă ca ea, nici casa ale cărei gemete și oftaturi le asculta noaptea așa cum își simt bătrînii, cu trecerea anilor, trupul ca pe ceva străin... „Cît de drept e ca alături de el să stea frumusețea asta tînără, drăgăstoasă și delicată, ieșită din comun, excepțională ca și el, și cît de înțelept le-a aranjat viața pe toate dîndu-i la bătrînețe o asemenea minune de fată, care l-a făcut să se întoarcă la lucrul cel mai important pentru el, la arta lui.. " se gîndea Sonia.

Pustiită cu totul, plutind parcă, cu un țiuit limpede în urechi, intră la ea în odaie, se apropie de bibliotecă, scoase la întîmplare o carte din raft și se așeză deschizînd-o la mijloc. Era *Domnișoara–țărăncuță**. Liza se arătă la masă, boită cu fard alb pînă peste urechi, cu părul vopsit mai ceva ca miss Jackson. Aleksei Berestov se prefăcu că visează la ceva, că e cu gîndul aiurea — și după ce citi paginile astea Sonia se lumină, o cuprinse o fericire tihnită, fericirea pe care i-o dădea cuvîntul desăvîrșit și noblețea întruchipată în el...

Urmară multe zile de pregătiri speciale în vederea mutării. Soniecika umplea cutiile mari de țigări cu oale, cratițe, bulendre de tot felul, înnoda frînghiile, simțea o bucurie ciudată, de parc-ar fi sărbătorit ceva: simțea că își îngroapă viața de pînă atunci și că în fiecare din lăzile ambalate sînt strînse clipele ei de fericire, zilele, nopțile și anii, și mîngîia sicriele de carton.

---

* Povestire a lui A.S. Pușkin (1830), în care eroina, Liza, se deghizează ca să nu fie recunoscută de pețitorul ei. (*N.t.*)

Tania, dezordonată din fire, umbla prin casă ca o străină. Se împiedica de mobilele mutate din locul lor obișnuit, care păreau că se mișcă singure. Ușile de la dulapuri se deschideau pe neașteptate, scaunele deveneau piedici.

Tania nu i-a dat maică-sii nici un fel de ajutor. Preocupată numai de ce avea pe suflet, fu cuprinsă de o puternică aversiune față de tot ce se petrecea în casă.

Și s-a mai întîmplat ceva, ceva care a descurajat-o profund: închisă din fire, cu un limbaj încă necopt, ea îi spunea lasiei într-un fel încîlcit tot ce avea în sufletul ei răvășit, și i se părea că lasia, cu tăcerea ei înțeleaptă, era într-un fel unicul interlocutor care acceptase să-i asculte poveștile sentimentale, de-a dreptul banale, cu o neutralitate binevoitoare ce-i prinsese atît de bine Taniei încît, în discuțiile cu ea, care erau mai degrabă monologuri, învățase să-și formuleze ideile, să prindă din zbor gîndurile și să le redea în imagini; toate astea îi produceau o imensă plăcere.

Cît despre ceilalți doi prieteni ai ei, Alioșa, care nu avea pic de astîmpăr și care întorcea lumea pe dos, și Volodia, cu talentul lui debordant, cu memoria lui hul-

pavă în care îndesa și cu care devora informațiile despre toate cîte se petrec pe lumea asta, ei bine, amîndoi aproape o forțau, o seduceau ademenind-o să intre în lumea lor. Numai Iasia îi dădea posibilitatea să gîndească liber, să gîndească cu voce tare, să aleagă pe dibuite toate acele lucruri mărunte din care omul nesilit de nimeni își construiește de la bun început un tipar după care-și va călăuzi ulterior întreaga viață. Așa s-a născut afinitatea și recunoștința, destul de vagă încă, a Taniei pentru Iasia.

Într-unul din rarele momente de trezire din egoism, Tania observă că Iasia are o viață a ei, de sine stătătoare. Toate încercările ei de a pătrunde în zona interzisă a preocupărilor de zi cu zi ale Iasiei, altele decît cele legate de școală și de casă, se loveau de o tăcere dulce, evazivă, de cuvinte în doi peri. Prima explicație care-i veni Taniei în minte, anume că la mijloc era vorba de o poveste de dragoste secretă, scoase la lumină o întrebare chinuitoare: cine este el?

Întrebarea își găsi răspunsul în modul cel mai neașteptat cu putință. Tania aproape că s-a ciocnit nas în nas cu tatăl ei și cu Iasia lîngă metrou și a devenit marto-

rul nevăzut al unei scene greu de suportat: mergeau, mîncau înghețată și rîdeau. Înghețata se topea și le curgea în picături groase, iar Robert Viktorovici îi ștergea lasiei de pe obraz o pată albă, lipicioasă cu o mișcare a degetelor care o făcu pe Tania, mare specialistă în gesturi de atingere, să tremure de gelozie — un sentiment nou, necunoscut ei pînă atunci.

N-o îngrijora faptul că erau lezate interesele de femeie ale mamei, nu-și făcea nici un fel de probleme de ordin moral. O indigna un singur lucru — anume, tăinuirea ticăloasă a poveștii, de altfel total neinteresante din toate punctele de vedere...

Tania i-a făcut lasiei o scenă. lasia, care de mult se pregătise sufletește în cazul că totul va fi dat în vileag într-un fel sau altul, și-a strîns lucrurile imediat și s-a furișat din pridvorul sculptat afară, lăsînd-o pe Tania îndureratã și perplexă. Crezuse că relațiile ei cu lasia sînt mai importante decît niște povești de dragoste, oricare ar fi fost ele...

În tot acest timp, Robert Viktorovici examinase cu atenție un stelaj construit de el mai demult și în primul moment n-a observat absența lasiei.

Sosi în sfîrșit și ziua cînd lucrurile din casă fură mutate. Mobila veche, atît de confortabilă și de potrivită cu dimensiunea camerelor, pe care și-o doriseră cu ardoare depunînd mult zel ca s-o cumpere la piața Preobrajenski, părea acum în lumina strălucitoare a zilei de vară de-a dreptul sărăcăcioasă. Încărcară toate lucrurile într-un camion și le transportară în cartierul Lihoborî, teribil de deprimant, într-o locuință cu trei camere în care totul, dar absolut totul, era mizer: pereții erau ca vai de ei, bucătăria minusculă era strîmtă pentru coatele Soniei, iar baia — o chichineață.

Robert Viktorovici a așezat mobila cu ajutorul lui Gavrilin. Fiecare piesă parcă se împotrivea, nu voia în ruptul capului să fie așezată la locul ei, parcă totul crescuse și nu intra la colțuri, ungherele rămîneau goale, mai peste tot lipseau cîțiva centimetri ca să fie bine. Robert Viktorovici a trebuit să smulgă plinta ca să poată împinge dulapul de haine, nu prea mare și cu o singură ușă, la locul lui, pe peretele dintre cele două ferestre. Iar Tania aproape că a plîns, așezată pe capacul bombat al cufărului ferecat ce risca să nu încapă deloc în noua locuință.

Sonia ceru ca în ultima cameră de după camera de trecere să fie așezat divanul Taniei și patul lasiei, și spuse:

— Aici vor sta fecioarele.

Iasia, pe care Soniecika o chemase s-o ajute la mutat, ciuli urechiușele. Nu putea nicicum să priceapă ce naiba se întîmplă. Dar nici nu era atît de important pentru ea. Nu la casa asta ținea ea atît, ci la una care arăta cu totul altfel. Și mai credea că altceva, foarte important pentru ea, se afla prins zdravăn în mîinile ei.

Soniecika scoase de undeva o geantă mare, maro, trase din ea afară fața de masă fermecată, șervetele de masă, chiftelușele reci și turnă din termos borșul rece de pește.

Ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ea îi puse lasiei în farfurie bucățile mari. Iasia zîmbi cu recunoștință. Soniecika i se părea de-a dreptul surprinzătoare. „Sau o fi pur și simplu o șmecheră?" se căznea să priceapă Iasia. Simțea însă că nu poate fi vorba de așa ceva.

Și iute că deodată, pe la mijlocul mesei, Tania își ridică brusc coatele, începu să plîngă cu sughițuri, scuturîndu-și părul și pieptul, pe urmă izbucni în hohote isterice de plîns, și cînd criza se potoli

pe neașteptate, udă de lacrimi și de apa cu care fusese stropită, anunță că pleacă imediat la Piter.

Iasia o duse în odaia nouă, a fecioarelor, căreia nu-i va fi dat niciodată să adăpostească o fată mare. Se suiră în patul Iasiei. Iasia își scoase elasticul din coada groasă legată în creștetul capului și se împăcară cu totul mîngîindu-și una alteia părul.

Tania nu reveni totuși asupra hotărîrii și în aceeași seară plecă la bardul ei îmbibat cu fum de iarbă dulce.

Robert Viktorovici împreună cu Gavrilin și cu Iasia plecară pe Maslovka, iar Soniecika, după ce-i conduse pe cei ai casei, rămase de una singură în prima noapte petrecută în cartierul Lihoborî. Se gîndi cu tristețe la viața ei gata să se destrame, la singurătatea care o năpădise ca din senin, pe urmă se culcă pe divanul nedesfăcut din camera de trecere, scoase la întîmplare pe Schiller dintr-un pachet legat de jur-împrejur și citi pînă la dimineață — și cine ar fi fost în stare să nu adoarmă după o asemenea lectură! —, citi *Wallenstein*, lăsîndu-se anesteziată de literatură așa cum se lăsase toată tinerețea.

Contrar ideilor care-i trecuseră Soniecikăi prin minte, Robert Viktorovici nu se gîndea deloc s-o părăsească. Sîmbăta venea la Lihoborî singur, iar o dată sau de două ori pe săptămînă venea împreună cu Iasia, care arăta spăsită; și în vreme ce ea își făcea de lucru foșnind din rochia de mătase în camera fetelor ca să sorteze cîrpele și hîrtiile ei și ale Taniei, Robert Viktorovici schimba pervazele de la ferestre cu unele mai late, întărea rafturile, tăia cu ferăstrăul stelajul și făcea din el două, atîrna portretele Taniei.

Cinau în camera din mijloc pe care Sonia pusese definitiv stăpînire. Aduceau nitel vorba despre Tania, care împlinise deja o lună de cînd era la Piter și tot amînau întoarcerea în sinistrul cartier Lihoborî

Se duceau fiecare în altă cameră să se culce, destul de devreme. Iasia în camera fecioarelor, Robert Viktorovici în camera separată destinată lui, care se afla la intrare, iar Soniecika se trîntea greoaie pe divan și adormea bucuroasă că Robert era aici, la dreapta, după peretele subțire, iar frumoasa și delicata Iasenka la stînga. Ce păcat că nu era și Taniecika...

A doua zi dimineața, Soniecika punea în borcănașe salata rămasă de seara, și chiftelușele, și terciul de hrișcă, le lega la gură, le punea într-o sacoșă maro și i-o dădea lasiei.

— Mulțumesc, mătușă Sonia, spunea ea cu recunoștință lăsînd ochii în jos.

La ziua de naștere a lui Aleksandr Ivanovici, Robert Viktorovici îi spuse Soniei să treacă pe la atelier, ca să meargă împreună. Era prima lor ieșire în familie. Aleksandr Ivanovici, bărbat cast și pustnic încă din burta mamei, care nu se remarcase prin nici un fel de intrigi amoroase, și din această cauză era bănuit de binevoitori că ar avea păcate mult mai ciudate, era singurul din grup care trata trioul acesta ca pe ceva firesc.

Ceilalți musafiri, și cu deosebire doamnele pictorițe, comentau cu voluptate prin colțuri triunghiul care se formase, ieșindu-și chiar din fire ca aluatul din copaie. Roșcovana Magdalina, ușor isterică, suferea atît de tare pentru Soniecika încît o apucă migrena. Și chiar că de pomană: Sonia era fericită că Robert o luase cu el, că se putea mîndri, cum socotea ea, că-i rămăsese fidel nevestei bătrîne și urîte, și era entuziasmată de frumusețea lasiei.

La rugămintea lui Aleksandr Ivanovici, Someciка se ocupă niţel de masă, servi pe rînd musafirii cu mîncarea cumpărată din comerţ şi, neuitînd veşnicele dureri de burtă ale lasiei, îi şopti la ureche:

— Fetita mea, ia vezi, mi se pare că porumbeii ăştia nu prea arată bine... Fereşte-te...

Citeva doamne erau gata-gata să-i reproşeze că e ipocrită — atît de bine se prefăcea că se simte în combinaţia asta, pare-se, dezavantajoasă; altele ar fi vrut s-o compătimească pe Sonia şi să-l mustre pe Robert Viktorovici. Le-a fost însă cu neputinţă s-o facă pentru că erau nedespărţiţi, se purtau ca şi cum ar fi fost o familie, aşa şi stăteau la masă, alcătuiau un triunghi domestic: Robert Viktorovici la mijloc, la dreapta se înălţa Soniccika cu o jumătate de cap deasupra lui, la stînga strălucea albă Iasenka, cu un diamant mic, delicat pe deget.

Nimeni nu şi l-ar fi putut închipui pe Robert Viktorovici cumpărîndu-i fetiscanei lui un briliant dintr-un magazin de bijuterii. De dragul adevărului trebuie să recunoaştem însă că Iasenka era tocmai genul de fiinţă mică, lipsită de apărare, care, ce mai, voia musai să poarte pe de-

gețel o pietricică, și pe umerii mici, sensibili la frig, un mantou...

Nici vorbă ca Robert Viktorovici să dea prilejul unor persoane străine, adică prietenilor lui, să aleagă între consoarte, să compătimească, să condamne, să se indigneze...

Și petrecerea de seară își urmă cursul. Gavrilin, cam cu chef, făcu pe lebăda care moare, apoi pe Lenin și, la bis, pe faimosul cățel care se caută de purici. Pe urmă fu prezentată o scenetă-șaradă cu o fantomă, care nu cutreiera, ci chiar se tîra prin Europa, o vacă cu șase picioare, interpretată de trei doamne grase acoperite cu o perdea din pînză de in.

Taman acum, în momentul acesta al petrecerii își aduseră aminte de Tania, care avea talentul să născocească scenete pline de haz, și cîteva doamne dintre cele mai istețe se uitară cu înțeles una la alta: sărmana fetiță!

La vremea aceea sărmana fetiță locuia într-un bîrlog plăcut pe ostrovul Vasilievski, la prietenul ei Alioșa. La Piter erau nopțile albe, iar Tania era din fire o ființă curajoasă și ciudată, gata în orice clipă să ia în joacă lucrurile serioase. Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să se despartă,

cînd erau singuri stăteau cu ochii-n patru, iar Alioșa remarcă uimit că prezența ei nu numai că nu-i încurcă viața, altfel plină de neprevăzut, ba dimpotrivă, poftim, îl face să cunoască și alte modalități de a rupe legăturile cu „sperietoarea", așa cum numea el cu dispreț traiul ăsta acceptat de toți.

La cîteva zile după petrecerea de la Aleksandr Ivanovici, Sonia plecă la Leningrad ca să-i facă o vizită fetei, o așteptă o jumătate de zi afară în curticică, pe urmă stătu încă patruzeci de minute cu Tania și cu Alioșa la masa pe care erau îngrămădite un munte de cărți, discuri, resturi de mîncare și sticle goale, bău ceai și plecă cu trenul de seară înapoi acasă, rugînd-o pe Tania s-o sune mai des pe mătușa ei și lăsîndu-i bani.

În tren Sonia n-a putut să adoarmă, se tot gîndea ce viață minunată duc fiica și bărbatul ei, ce viață tînără înflorește în jur, ce păcat că pentru ea totul s-a dus, și ce fericită e că toate astea au fost... A dat din cap ca bătrînii, lăsîndu-se în voia mersului puțin zdruncinat al trenului, anticipînd parcă ticul ce urma să-i apară peste douăzeci de ani...

Și veni din nou iarna. Fetele ar fi trebuit să termine școala, dar amîndouă o abandonară. Toată iarna Tania călători pe ruta cu care începuse deja să se obișnuiască. Se certa regulat cu Alioșa, se întorcea acasă, numai că Lihoborî o întrista atît de tare încît i se făcea dor și dădea din nou fuga în Piterul ei iubit.

În iarna aceea Robert Viktorovici s-a ocupat de pictură. Slăbise serios, dar așa cum era de slab, chipul îi devenise mai luminos și chiar el însuși se purta cumva mai blînd cu toți. Micuța lui concubină exista lîngă el fără să facă prea mult zgomot, ba fișîia hîrtiuțele de la bomboane, ba îi foșnea rochia de mătase ieftină — își cosea mereu rochii multicolore, toate la fel croite, cu un ac mic care-i lucea din cînd în cînd în mînă —, ba răsfoia reviste poloneze.

Pe atunci toți făcuseră o pasiune pentru Polonia. Din partea aceea, dinspre vest, venea un aer de libertate care devenea ceva mai greu de respirat cînd nimerea deasupra Europei de Est.

Tot atunci Iasia încetă să-și mai ascundă originea poloneză și se trezi că ține minte perfect limba vorbită în copilărie

cu mama ei. Pe lîngă limbile acceptate în Europa de toți, Robert Viktorovici știa și poloneza, și tocmai vorba asta mîngîietoare, încîntător de șișiută, le dezlegă amîndurora limbile, și întocmai cum procedase cîndva cu Sonia, el îi spunea acum lasiei mici istorii hazlii, îi povestea întîmplări groaznice, de necrezut, toate chiar din viața lui, deși, dintr-o anumită pudoare verbală, era vorba acum de altă viață, pusă între paranteze, față de aceea pe care Soniecika o cunoștea din poveștile lui.

Iasia rîdea, plîngea, țipa. „Jesus Maria!", și era atît de cuprinsă de admirație și încîntare încît încercase chiar cîteva senzații noi, care nici măcar nu-i trecuseră prin minte pînă atunci, cu toate că avea o experiență precoce și îndelungată în relația cu bărbații.

Iar el se tot uita la gîtul ei veșnic tînăr, la fața ei cu pielea nou-nouță, la pufușorul alb de sub sprîncenele subțiri, și medita la materia tînără atît de prețioasă, la forma aceea desăvîrșită despre care unicul geniu rus spunea „nu-i un merit să fii deșteaptă".

Captivitatea asta sentimentală a fost rodnică pentru Robert Viktorovici. Fu nevoit să-și construiască o supantă în atelier

pentru că nu mai avea unde să-și pună cadrele de lemn. Apucase să-și încheie seria tablourilor în alb. Avea însă impresia că nu descoperise nimic. Săpase la temelie, reușise un pic să urnească pămîntul din loc, și asta nu era puțin lucru, numai că misterul însuși, care îi dăduse speranțe că acuși-acuși va fi dezlegat, îi alunecase printre degete lăsînd în urma lui durerea plăcută că se află undeva, pe-aproape de el. În schimb, o lăsase pe purtătoarea îndreptățită a acestei splendori distrugătoare să triumfe, să învingă istovirea lui, și vîrsta lui, și toată nimicnicia trupului. Nu iubirea fizică în exces era împovărătoare pentru Robert Viktorovici.

La sfîrșitul lui aprilie, pe la mijlocul unei nopți umede, cu moină, el strînse cu putere umerii Iasiei și își ascunse cu greutate capul tremurînd în perna tare.

Trecu o vreme pînă ce Iasia să înțeleagă că el moare. Se porni pe urlat și se năpusti pe coridor unde dădeau ușile a încă șapte ateliere. Pictorii nu locuiau acolo, puțini erau cei care rămîneau peste noapte. Tot încercînd, smulse clanțele de la două uși vecine și se năpusti pe scări de la etajul patru la telefonul care se afla în cabina portarului.

Bătrîna portăreasă, cu o coadă subțire despletită, scoase cîteva sunete slabe văzînd-o pe Iasia goală, însă Iasia o dădu la o parte:

— Salvarea, repede...salvarea...

Și făcu numărul cu mîinile trmurînde.

Cînd sosiră doctorii, Robert Viktorovici nu mai respira. Stătea culcat pe burtă cu fata vînătă vîrîtă în pernă. Așa că Iasia nici nu putu să-l întoarcă.

Împrejurările morții erau clare.

— Hemoragie cerebrală, mormăi doctorul gras, neplăcut la vedere, care mirosea a alcool și a mîncare proastă. Și scrise numărul de la morgă.

Infirmierii coborîră bocănind pe scări cărînd targa improprie pentru spațiul acela.

— Moș, moș, da' își dădu duhul pe muiere Tinerică, spuse unul.

— Și ce dacă? Mai bine decît să putrezească în spital, spuse celălalt.

■

Apartamentul din Lihoborî nu avea telefon. Iasia ajunse la Sonia cînd aceasta se pregătea să-și bea cafeaua de dimineață. Sonia scutură ușor capul, o apucă cu ambele mîini pe Iasia, o strînse la

piept și plînseră amîndouă mult timp în vestibul.

Apoi plecară la atelier. Corpul fusese deja transportat la morgă. Dereticară repede după cele două echipe, de medici și brancardieri, care lăsaseră în urma lor o dezordine îngrozitoare, de nedescris.

Sonia scoase de pe divan cearșaful roșinos pentru un ochi străin și-l ascunse în sacoșă. Pe urmă plecară s-o sune pe Tania la Leningrad, dar vecinii Taniei le spuseră că ea și Alioșa sînt plecați nu se știe unde. Iasia se ținea agățată tot timpul de mîna Soniei ca un copil. Era copilul rămas orfan, iar Sonia era mama.

Portăreasa, pătrunsă de cele întîmplate, reușise între timp să povestească tuturor celor dornici s-o asculte despre moartea scandaloasă a bătrînului Robert. Vecinii pictori trecură la prînz pe la atelier. Aduse fiecare ce crezu că e mai nimerit în asemenea împrejurări: flori, vodcă, bani...

Se conturase în treacăt o părere generală: pe Robert îl regretau, pe Iasia o urau și o disprețuiau, cu Sonia însă era oarecum mai complicat, de la ea așteptau ceva, o priveau cu un interes plin de compasiune.

Noaptea tîrziu, cînd în atelier mai rămăseseră doar prietenii apropiați, după ce plînse încet, fără lacrimi, Sonia spuse deodată pe un ton ferm:

— Să faceți rost de o sală mai mare. Vreau ca acolo unde o să fie așezat sicriul să fie atîrnate tablourile astea. Și arătă în sus, spre supantă, unde erau pînzele întinse pe cadre.

Prietenul din Barbizon schimbă o privire cu Gavrilin. Dădură din cap.

Zis și făcut.

Fondul Plastic puse la dispoziție o sală. În ajunul ceremoniei atîrnară tablourile. Erau cu toate cincizeci și două. Sonia dirija cum să fie așezate, și e puțin probabil ca altcineva să fi fost în stare s-o facă mai bine. Pe o fereastră pătrunse deodată soarele, se făcu brusc o lumină puternică de te dureau ochii, care o încurca pe Sonia la treabă. Picturile luceau ca oglinda, aveau pete de lumină, și Sonia ceru să fie coborîte storurile strînse, montate pe cheltuiala statului. Reuși în sfîrșit să atîrne tablourile. Storurile fură ridicate. În timpul ăsta lumina soarelui se potolise și părea că toate lucrurile se află la locul lor. Nici chiar Robert Viktorovici însuși n-ar fi procedat mai bine.

În ziua următoare, pe la douăsprezece, începu să se adune lumea. Era de neînchipuit cîtă lume se strînsese la înmormîntare. Veniră bătrînii, venerabilii, care făcuseră bătături ca să dea gata la ordin portretele festive ale cui trebuia și ca să primească medalii, veniră și pictorii între două vîrste, moderați, sobri, care făceau parte din noul val, veniră și aceia pe care membrii onorabili ai Uniunii nu-i lăsau să le calce pragul, adică huliganii, pleava, slinoșii, adică, ce mai, avangarda în zdrențe.

Expoziția post-mortem nu-și propusese să provoace dezbateri. Nici Robert Viktorovici nu simțise vreodată nevoia ca lucrările lui să fie discutate.

În mijlocul sălii era așezat sicriul. Chipul mortului era vînăt, de parcă ar fi fost din metal topit, și numai mîinile așezate pe piept aveau strălucirea albului de un anume fel, a albului de gheață pe care Robert Viktorovici îl numea albul neviu.

Iasia, într-o rochie de mătase neagră, stătea lipită de Soniecika, mare și diformă, și privea pe sub mîinile ei așa cum se uită puiul de pinguin de sub aripa mamei. Tania nu venise, nu avuseseră cum s-o găsească în vesela Asie Centrală,

unde ea și Alioșa porniseră în căutarea cîmpurilor cu iarbă verde.

Toate bîrfele, tot tam-tam-ul în jurul acestei morți rușinoase, fuseseră lăsate la vestiar. Aici, în sală, amuțiră pînă și cei mai lacomi să mestece potroacele altora. Se apropiau de Sonia, pronunțau cîteva cuvinte de condoleanțe. Sonia o împingea puțin pe Iasia în spatele ei și răspundea mecanic:

— Da, așa o durere...Așa o durere s-a abătut asupra noastră...

Iar Timler, care venise la despărțirea de bătrînul lui prieten însoțit de amanta lui, spuse cu un glas subțire, melancolic:

— Ce frumos... Lea și Rahila... N-am știut că Lea e-atît de frumoasă...

*

Dumnezeu îi dădu Soniecikăi o viață lungă în locuința din Lihoborî, o viață lungă și solitară.

Încetul cu încetul, Tania devenise petersburgheză. Se căsători cu Alioșa și primi în dar de la el orașul neprietenos, rece, magic, cu care se acomodează numai firile independente și trufașe. Talentele ei au ieșit la iveală mai tîrziu. După ce împlinise deja douăzeci de ani a reie-

șit în sfîrșit că era extraordinar de înzestrată și la muzică, și la desen, și la multe alte lucruri ce-ar fi căzut sub privirea ei distrată. Tot în joacă a învățat franțuzește, pe urmă italienește și nemțește — numai față de engleză avea o aversiune curioasă — și s-a tot agitat, a tot umblat încoace și încolo pînă cînd, la mijlocul anilor șaptezeci, după ce se despărțise de Alioșa și de încă doi soți episodici, cu un băiețel de șase luni în brațe și o geantă pe umăr, a emigrat în Israel. La scurt timp a primit o funcție foarte bună la ONU, la care a contribuit în mare măsură și reputația mondială a tatălui său.

Iasia a locuit vreme de cîțiva ani la Soniecika, în apartamentul din Lihoborî. Soniecika a îngrijit-o cu dragoste, fiind recunoscătoare și mulțumindu-i providenței că i-a trimis bărbatului ei drag, Robert, un asemenea giuvaer de fată, o asemenea mîngîiere la bătrînețe.

Iasia a revenit la ideea înscrierii la liceul de artă dramatică, numai că dorința i se cam moleșise. Se ocupa cu lucrul de mînă împreună cu Soniecika, le făcea plăcere la amîndouă ba să împletească un pulover pe gît cu model de covor pentru Taniecika, ba să coasă la comandă pen-

tru clienți, dar în primul și-n primul rînd să bea multă cafea neagră, foarte tare, cu plăcințele cu miere făcute de Soniecika. Încetul cu încetul, Iasia începu să slăbească, să tînjească, și atunci Soniecika, fără știrea ei, trimise scrisori în Polonia și găsi acolo două mătuși și o bunică deloc aristocrată, cu o origine de-a dreptul umilă. Echipată de Sonia, Iasia plecă în Polonia, unde în curînd totul se încheie după canoane, ca-ntr-un basm: se mărită cu un francez frumos, tînăr și bogat. Locuiește acum la Paris, nu departe de grădina Luxembourg, la doi pași de casa în care Robert Viktorovici își avusese cîndva atelierul, despre care ea, bineînțeles, nu știe nimic.

După ce a fost evacuată, casa din parcul Petrovski a stat încă mulți ani nelocuită, inutilă, cu ferestrele sparte, cu urme de la focurile aprinse în joacă de copii. Înnoptau acolo cîinii vagabonzi și oamenii fără adăpost. Acolo a fost găsit odată și un om ucis.

Pe urmă s-a prăbușit acoperișul, iar graba cu care au fost atunci evacuați locatarii și împrăștiați prin suburbiile lipsite de viață a rămas un mister.

Cele cincizeci și două de tablouri în alb ale lui Robert Viktorovici au plecat prin

lume. Fiecare nouă apariție a unui tablou la licitațiile publice de artă contemporană le provoacă stări de preinfarct colecționarilor. Lucrările de dinainte de război, cele din perioada parizianã, au ajuns să coste sume fabuloase. Din ele s-au păstrat foarte puține, au rămas cu totul vreo unsprezece.

Bătrîna Sonia Ivanovna, grasă și mustăcioasă, locuiește și acum în Lihoborî, la etajul trei al unui bloc cu cinci niveluri, de pe vremea lui Hrușciov. Nu vrea să emigreze nici în patria ei istorică, unde fiica ei a obținut cetățenia, nici în Elveția unde lucrează aceasta în prezent, nici chiar la Paris, orașul atît de drag lui Robert Viktorovici, unde o cheamă mereu Iasia, cea de-a doua fiică.

Sănătatea i se șubrezește. Pesemne că face un Parkinson. Cartea îi tremură în mîini.

Primăvara se duce la cimitirul Vostriakovskoe și așază pe mormîntul bărbatului ei flori albe care nu prind rădăcini niciodată.

Serile, își pune ochelarii ușori din Elveția pe nasul ei ca o pară și pleacă cu gîndul în adîncuri desfătătoare, pe alei umbroase, spre torentele de primăvară.